

ANTICHITATE s.f. 1. Vechime, vreme de demult. Acest târg a fost odată rezidența domnească. Acum însă nici o urmă de antichitate în el nu se mai vede. C.NEGRUZZI, I 191.

2. Vremea și civilizația antică; (s p e c .) greco-romană; epoca orânduirii sclavagiste. Statutele... acestui model al stăpânitorilor lumii [Traian] au fost multe în antichitate. ODOBŢESCU, ICON. TR.19.

3. Obiect vechiu, antică (II 3), monument vechiu, urmă istorică veche. N'ag schimba-o pe cea mai scumpă anticuitate din muzeele Italiei. C.NEGRUZZI, I 301. Plăcerea-i este să adune anticități. id.ib.II 304. Am luat adesea peana spre a înjgheba când fapte reale, când studioase plăsmuiri, mai totdeauna atingătoare de istoria și de anticitățile patriei. ODOBŢESCU, III 625. / S p ec. Obiecte și monumente de cea mai veche civilizație omenească. Antichități asiriene, egiptene.

∟ Pl.-tăți. / Și : (învechit, pe la mijlocul sec. al XIX-lea) anticvitate, anticuitate s.f.; (Transilv.) anticitate s.f. / - N.după fr. antiquité, lat. antiquitas - ~~bazin.~~ - tatem.

ANTICICLON s.n. (Meteor.) Centrul marilor presiuni barometrice (în atmosferă). Cf.PONI, F.181. ∟ Pl.-clone și -clonuri. /

- N. din fr. anticiclone.

ANTICIPĂ vb.I. 1. T r a n s. A realiza o acțiune înainte de termenul convenit; a o lua înainte. Weissmann sosi cu o trăsură, pe care o lăasă să aștepte în poartă. Anticipând în mod imprudent planul de captare a lui Simion, Aglae zise : - Simioane, uite, a venit domnul doctor. CĂLINESCU, F.O.II 49. / I n t r a n s. (Complinit prin "asupra faptelor" etc.) A (o) lua înainte, a apuca

înainte, a considera săvârșit un fapt care se întâmplă mai târziu.

2. T r a n s. A săvârși (a da, a lua etc.) ceva înainte de vremea hotărâtă.

[Prez.ind. anticipez și (rar) anticip.]

-N. din fr. anticiper, lat. anticipare.

ANTICIPARE s.f. Acțiunea de a anticipa și rezultatul ei. [Când urgența cere] se pot întocmi planuri de sistematizare cu caracter parțial, acestea constituind anticipări asupra planului de sistematizare. LING. NC. PL. 496. / (Retor.) Figură de stil prin care cineva respinge mai dinainte obiectiile care i s'ar putea aduce. [Pl.-pări.]

- Abstract verbal al lui anticipa.

ANTICIPAT, -A adj. Realizat sau considerat înainte de termenul (sau momentul) convenit. Răspuns anticipat. / (Cu funcțiune a d v e r b i a l ă) Cu anticipare. A plătit impozitele anticipat pe un an.

- Participiul lui anticipa cu valoare de adjectiv.

ANTICIPATIE s.f. = anticipare. / L o c. a d v. Cu anticipație = înainte de termenul (sau momentul) convenit; anticipat. Din parte -mi cedasem cu anticipațiune ministerului jumătate din exemplarele ce-mi erau concesate ca drept de autor. ODOBNECU, III 640. În cursul acestui studiu se vor lămurii mai bine cele spuse aici cu anticipație. IBRAILIANU, SP.CR. 116. / (Muz.) Intrarea mai de vreme a unor tonuri care vor face parte din acordul următor. T. POPOVICI, D.M. [Pl.-pații. / și : * rar) anticipațiune s.f.]

- N. după fr. anticipation.

ANTICIPATIUNĒ s.f. v. anticipatie.

ANTICIPATIV, -A adj. adv. Cu anticipatie. Veti primi salariile anticipativ.

- Derivat dela anticipa cu suf. -iv.

ANTICITATE s.f. v. antichitate.

ANTICIVILIZATOR, -OARE adj. Care luptă împotriva civilizației.

- Compus din anti- și civilizator.

ANTICLERICAL, -A adj. (Care este) contra (influenței) clerului, contra preoției.

-N. din fr. anticlerical.

ANTICLERICALISM s.n. Pornire (doctrină, atitudine) contra clerului.

-N. din fr. anticlericalisme.

ANTICLINAL adj. ,s.n. (Geol.) (Prin opoziție cu s i n c l i - n a l) (Încrățitura unui strat) cu concavitatea către jos. Pl. -nale. /

- N. din fr. anticlinal.

ANTICOMUNIST, -A s.m. și f. Adversar al comunismului. / (Cu

funcțiune adjectivală) în ciuda zgomotoaselor campanii anticomuniste... forțele democrației se înmulțesc. GHFORGHIU-DEJ, R.P.10. [PI.-isti,-iste.]

ANTICONSTITUȚIONAL,-Ă adj. Contra constituției. Guvernele burgheze strecurau adesea cu ajutorul parlamentelor corupte legi anticonstituționale, favorabile diverselor interese personale.

- N.din fr. anticonstitutionnel.

ANTICONSTITUȚIONALISM s.n. Pornire contra constituționalismului; caracter anticonstituțional.

- N.din fr. anticonstitutionnalisme.

ANTICORPI s.m.pl. Substanțe care apar în sângele oamenilor și animalelor în urma unei infecții și care servesc la apărarea organismului. Cf. LEX.TEHN. Stimularea acestui țesut [conjunctiv.] determină creșterea anticorpilor din sânge și rezistența contra infecțiilor. PARHON, B.175.

- N.din fr. anticorps.

ANTICREȘTIN,-Ă adj. Opus creștinismului, contrar preceptelor creștine. Să notez... cărțile anticreștine. GALACTION, O. I 230.

- Compus din anti- și creștin.

ANTICREȘTINESC,-ĂSCA adj. = anticreștin.

- Compus din anti- și creștinesc.

ANTICRĂZĂ s.f. (Fin.) (Învechit) Drept de a uza de un lucru ipotecat, în loc de interese; antihrisis. LM. Antichreza este un contract, prin care creditorul dobândește dreptul de a-si apropria fructele unui imobil remis lui de datornic, cu îndatorire de a le imputa pe fiecare an asupra dobânzilor, de sunt datorite, si apoi asupra capitalului creanței sale. HAMANGIU, C.C.424. /Pl.-creze./ scrie si : (după fr.) antichreză. /

- N.din fr. antichreze.

ANTICRIS s.n. (Învechit, rar) = anticritică. Eu, în anticrisul meu, am fost răspuns la toate bârfelile lui. ȘINCAI, HR.I 287/10. /Pl.-crișuri./

- Din gr.

ANTICRIST s.m. (În superstițiile religioase) Dușmanul lui Cristos; cel despre care se proorocea în Apocalips, că va veni și va întemeia o lege nouă, protivnică celei a lui Crist. Cum ai auzit că va veni Antihrist, acum încă mulți Antihriști încep să fi... N.TESTAMENT (1648), ap.HFM.1232. / Drac. Antihârstu este dracul care va esi pe pământ la vremea d'apoi, ca să îndemneze pe oameni a face toate fără de legile. HFM.1233. / Om fără de lege, om îndrăcit. Arvinte (cătpe Pepelea): Tu ești antihârțule? Ce ești aici? ALECSANDRI, T.834. /Pl.-criști./ și : antihârț, antihârț, antihârș (SWZ.I 221, III 30,97), antehârț(HFM.1233), antehârș (HFM.1234), antihrist; s.m. /

ANTICRITICĂ s.f. (Învechit) Critica unei critici; ripostă la o critică; anticris. /Pl.-critice și -critici. /

- Compus din ante- + critică.

ANTICUITĂȚE s.f. v. antichitate.

ANTICVĂR s.m. v. anticar.

ANTICVITĂȚE s.f. v. antichitate.

ANTIDATĂ vb.I. v. antedata.

ANTIDERAPĂNT, -Ă adj. (Despre anvelope etc.) Prevăzut cu un dispozitiv care împiedică deraparea.

-N.din fr. antiderapant.

ANTIDETONĂNT, -Ă adj. (Despre combustibil, explozivi) Care se opune la detonare, care împiedică detonarea.

- N.din fr. antidetonnant.

ANTIDEMOCRATIC, -Ă adj. Care este contrar spiritului sau concepțiilor democratice, care luptă contra democrației. In politica internațională există... două tendințe... deosebite - tendința imperialistă, anti-democratică și cea anti-imperialistă, democratică. GHVORGHIU-DWJ, R.P.6. Legea electorală acordată de țară era bine înțeles, antidemocratică. I.P.C.(b) 118. Încearcă să prezinte acțiunile lor antipopulare și antidemocratice drept o luptă pentru binele poporului. CONTEMPORANUL, S.II, 1948, nr.106, 3/1, cf.109, 9/3 112, 11/3. Lagărul antidemocratic și imperialist. SCÂNTHIA, 1949, nr.1326.

- Compus din anti- și democratic.

ANTIDIALECTIC, -Ă adj. Contrar dialecticii, care nu ține seamă de dialectică. Vechiul materialism era... (metafizic în înțeles de antidialectic) și nu aplica în chip consecvent și unitar

punctul de vedere al evoluției. MARX, C.16. Marx și Engels au condamnat totdeauna materialismul prost (mai ales cel antidialectic).
 LENIN, MAT.FMP.267. Teoreticienii capitalismului privesc acest regim... dintr'un punct de vedere metafizic, anti-dialectic. CONTEMPORANUL, S.II,1949,nr.120, 3/3.

- Compus din anti- și dialectic.

ANTIDOT s.n. Bătură ori substanță care se dă cuiva spre a combate puterea unei otrăvi, a unui virus; contra-otravă. Anti-dot [=] Leac împotriva bolii ce se dă. CANTEMIR, IST. 7. / F 1 g. Apărător, vindecător. Dulci tonuri de moarte antidote. I.VĂCĂRESCU, P.509/7. Planul revoluționar rus este antidotul inerției, al rutinei, al conservatismului... al atitudinii servile față de tradițiile strămoșești. STALIN, PROBL.LEN.129. [Pl.-doturi.]

- N.din fr. antidote.

ANTIÉPIDÉMIC, -Ă adj. Care luptă sau folosește în lupta contra epidemiilor. Trenul antiepidemic are toate serviciile și dispune de toată aparatura modernă. SCÂNTHIA, 1947, nr.742.

- Compus din anti- și epidemic.

ANTIESTÉTIC, -Ă adj. 1. Contra regulelor esteticii. O notă antiestetică caracterizează toată ființa sa aparentă. ZAMFIRESCU, R. 12.

2. Împotriva concepțiilor estetizante, formaliste în artă. Reacțiunea antiestetică și antimaioreșciană a criticii sămănătoriste pare a fi... purtătoarea unui mesaj de progres. VITNER, CR. 27.

- Compus din anti- și estetic.

ANTIFĂRMAC s.n. (Învechit) Antidot. POLIZU. Antifarmac/ = 1
 Leac împotriva otrăvii. CANTEMIR, IST. 7. / F 1 g. A căruia dulce
vorovă... nu otravă... ,numelui, ce tare antifarmac tuturor hule-
lor este. id.ib.85.

- N.din grec.

ANTIFASCISM s.n. vederi, concepție, atitudine, acțiune im-
 potrive fascismului.

- Compus din anti- și fascism.

ANTIFASCIST,-A adj. (Adesea s u b s t a n t i v a t) Ca-
 re este împotriva fascismului, care combate fascismul. Pentru aju-
torarea deținuților antifasciști. JAR, N.205. Benda a fost un an-
tifascist consecvent. VITNER, CR.57. Mișcare antifascistă. CAMI-
LAR, N.II 204. Se anunța din Atena că 12.000 de antifasciști
greci trăsesse într'o mizerie de nedescris în lagărele de concentra-
re. SCÂNTHIA, 1949,nr.1336.

- Compus din anti - și fascist.

ANTIFERMĒNT s.m. Substanță care oprește acțiunea fermenti-
 lor. ENC.AGR. [Pl.-menti.]

- Compus din anti- și ferment.

ANTIFEBRIL,-Ă adj. Care se întrebunțează contra febrei
 (frigurilor).

- N.din fr. antifebrile.

ANTI-FILOSOFIC,-Ă adj. Care este contrariu filosofiei, nepo-
 trivit cu filosofia.

- Compus din anti- și filosofie.

ANTIFIZIOLOGIC, -A adj. Care este împotriva vieții fiziologice normale. La orice act care aduce stingere pudorii, ca acte antifiziologice. COD.PEN. R.P.R.455.

- Compus din anti- și fiziologic.

ANTIFÓN s.n. (În limbajul bisericesc) Acelaș vers din psalmi care se repetă de două coruri, ca și când și-ar răspunde unul altuia (HFM.1231) ; cântare alternativă la slujba bisericească (CREANGĂ, GL.). Și citesc cathizma antifonelor pre trei despărțături. Popa în taină citește molitva întâiului antifonă: Domne îndurate și și milostive. DOSOFFTEIU, ap.HFM. 1232. Popilor de mir, pe care îi numea Haldei, le cânta antifoanele următoare... CREANGĂ, A 140. [Accentuat și : (după grec., învechit) antifon. / Pl.-foane.]

- Din v.sl. antifonū.

ANTIFÓN s. Mic corp elastic care se introduce în ureche pentru a o apăra de zgomote intense. LEX.TEHN.

-N.din fr. antiphone.

ANTIFONĂR s.n. Carte bisericească cuprinzând antifoane. [Pl.-nare.]

- Derivat dela antifon cu suf.-ar.

ANTIFONÍŃ s.f. (Muz.) (În opoziție cu o m o f o n i e) Cântare în octavă (în corurile vechilor Greci). CRENE, D.M.58. [Pl.-nii.]

- N.din fr. antiphonie.

ANTIFRĂZA s.f. Locuția întrebuintată (prin eufemism sau ironic) spre a exprima contrariul sensului adevărat.

- Compus din anti- și frază.

ANTIFRICȚIUNĂ s.f. Acțiune contrarie fricțiunii. Aliaj (sau material) de antifricțiune = aliaj moale dar rezistent, cu care se căptușesc anumite piese de mașină (în special cuzi-neții) pentru a evita uzarea lor prin fricțiune. Pentru a satisface cu succes cerințele, aliajele /de/ antifricțiune trebuie să aibă următoarele însușiri. IOANOVICI, TEHN.72.

- Compus din anti- și fricțiune.

ANTIGEN s.m. Substanță specifică (toxină microbiană, venin de șarpe etc.) care, injectată în corpul unui animal, determină producerea de anticorpi. ENC.AGR., cf. LEX.TEHN. /Pl.-geni/

- N. din fr. antigene.

ANTIGRECESC, -HĂSCĂ adj. Protivnic Grecilor. Mai rău tratat... în cronica aceasta anti-grecescă e Nicolae Mavrocordat. IORGA, I.I 233.

- Compus din anti - și grecesc.

ANTIGRIZU s.n. Explosiv special (format dintr'un amestec de azotat de amoniu și dinitronaftalină. LEX.TEHN.) folosit în mine pentru a împiedica explodarea gazelor aflate acolo. Principalele materiale explozive... amonită, antigrison, în cartușe, pulbere, FVID. CONT. 129. / Scris și : (după fr.) antigrison . /

- Compus din anti- și grizu.

ANTIGUVERNAMENTAL,-A adj. Împotriva (politicii) guvernului.

- N.din fr. antigouvernemental.

ANTIHÂRS s.m. v. anticrist.

ANTIHÂRST s.m. v. anticrist.

ANTIHÂRT s.m. v. anticrist.

ANTIHLITERIST,-Ă adj. Care este împotriva doctrinei (a practicilor, a partizanilor) lui Hitler; contra hitlerismului. Numerose divizii... și-au demonstrat combativitatea pe câmpul războiului anti-hitlerist. GHEORGHIU-DEJ, R.P.14. Popoarele maturizate în procesul războiului antihitlerist... au învățat să descifreze adevăratele țeluri. id.ib.8. Drum presărat de mormintele nenumărate ale luptătorilor antihitleristi germani. SCÂNTEIA, 1949, nr.1325. / (S u b s t a n t i v a t) Persoană care este sau luptă contra hitlerismului.

- Compus din anti- și hitlerist.

ANTIHRISIS s.f. (Învechit) = anticrezăntăritseax Antihrisis se zice când se va da zălogul la împrumutătoriu ca să-i întrebuinteze și să-i ia venitul. CARAGEA, L.34/33.

- Din n.grec.

ANTIHRIST s.m. v. anticrist.

ANTIIMPERIALIST, -A adj. (Uneori substantivă) (Persoană) care luptă împotriva imperialismului, protivnic concepțiilor și practicilor imperialiste. Deoparte se află tabăra democratică și antiimperialistă în frunte cu Uniunea Sovietică. ZAHARVSCU, K.P.400. În politica internațională există... două tenințe... deosebite - tendința imperialistă, antidemocratică și anti-imperialistă, democratică. GHWORGHIU-DEJ, R.P.6. Mai mult de o treime din populația globului formează azi lumea antiimperialistă, a democrației, a păcii și a socialismului. ANA PAUKWR, CUV.13. U.R.S.S. [este] cea mai puternică forță antiimperialistă. V.LUCA, CL.M.29. Cuvântul clar și răspicat, pătruns de fermitatea caracteristică unui reprezentant al puternicului front antiimperialist. a răsunat ca un avertisment. CONTEMPORANUL, S.II, 1948, nr.107, 3/1, cf.106, 1/3, 112, 3/3, 10/1, 11/3. Forța grandioasă a Mării Tări a Socialismului, centrul omenirii progresiste, și conducătoarea lagărului democratic și antiimperialist... SCÂNTEIA, 1949, nr.1321, cf.1325.

- Compus din anti- și imperialist.

ANTIINTELLECTUALISM s.n. Concepție care neagă drepturile sau pretențiile rațiunii. LENIN, MAT.WMP.288.

- Compus din anti - și intellectualism.

ANTIINTELLECTUALIST, -A adj. (Adesea substantivă) (Persoană) care este protivnică forței sau aspirațiilor intelectuale. Critica... este impregnată de un individualism frenetic, este antirațională și antiintellectualistă. VITNER, CR.120. Miscarea fidelistă și antiintellectualistă din ultimii ani ai sec. al XIX-lea. LENIN, MAT.WMP.288.

- Compus din anti- și intellectualist.

ANTIJUNIMIST, -A adj. (și s u b s t a n t i v a t)
 (Persoană) care este contra junimistilor. Cu lux de amănunte
sunt redate criticile anti-junimiste ale lui Hajdeu. CONTEMPO-
 RANUL, 3.II,1949,nr.126, 3/1.

- Compus din anti- și junimist.

ANTILATINIST, -A adj. (și s u b s t a n t i v a t) (Per-
 soană) care este împotriva curentului latinist din țările române.
Începe curentul latinist - de necesitatea căruia își dă seamă
și un antilatinist din vremea aceea. V.Alexandri. IBRAILEANU,
 SP.CR.88.

- N.din anti- și latinist.

ANTILER s.m. v. artilierist.

ANTILERI s.f. v. artilerie.

ANTILOPĂ s.f. 1. (Zool.) Specie de căprioară din țările
 calde. Gazelele sunt antilope.

2. Pielea (tăbăcită) a animalului (din care se fac mă-
 nuși, poșete, pantofi etc.); piele de vitel lucrată cu partea
 poroasă în afară (imitând pielea de antilopă). Poartă pantofi
și poșetă de antilopă gri.

[pl. -lope.]

- N.din fr. antilope.

ANTIMATERIALIST, -A adj. (Adesea s u b s t a n t i v a t)
 (Persoană) care este contra teoriei materialiste ; care se o-

pune (sau este opus) materialismului. wundt i-a smuls masca...
educându-i laude pentru tendința antimaterialistă a doctrinei
lui. LENIN, MAT. FMP. 93. O falsificare din ce în ce mai fină a
marxismului, o contrafacere... a doctrinelor antimaterialiste
pentru a fi prezentate drept marxism. I.P.C. (b) 144.

- Compus din anti- și materialist.

ANTIMILITARIST, -A adj. (Adesea s u b s t a n t i v a t)
 (Persoană) care este împotriva (instituției) armatei, împotriva
 militarismului. Au existat, în Germania pe care o înarma Hit-
ler, destule tendințe și manifestări antimilitariste.

-N.din fr. antimilitariste.

ANTIMIS s.n. (Bis.) O bucată pătrată de pânză (sfinti-
 tă de către episcop) pe care, la liturghie, preotul o întinde
 pe pristol, ca așternut pentru potir și sfintele daruri și
 care, în lipsă de altar, poate ținea loc de altar. În antimisu
de atez... cu slove de aur (a.1588). CUV.D.BATR. I 201/111 Ce
însămnează antimisul ?... Antimisul însămnează pre plasca,
cu carea s'au învălit trupul lui Hristos, deacă l-au pogorit
de pre cruce și în mormint l-au pus. IOAN DIN VINȚI, ap.GCR. I
245/7. Întâi trebuie în oltar pre presistol să fie antimis, sau
și fără de oltar, de nevoie, cum are fi în cale unde nu-i besa-
recă, să fie antimis svintit, iară fără de acesta nice într'un
liturghia să nu se facă. ȘAPTE TAINK, ap.HWM.1235. [pl.-mise și
-misuri.] 7

- Din v.sl. antimisă (grec.

ANTIMONARHIC, -A adj. (Adesea s u b s t a n t i v a t)
 (Persoană) care este (sau luptă) contra monarhiei.

- N.după fr. antimonarchique.

ANTIMONIUM s.f.sg. v. antimoniu.

ANTIMONIUM s.m.sg. (Min.) Corp simplu, metalic; stibiu (PONI, CH.30); sarea pisicii. POHNAR, cf. COSTINESCU. Sânt veninuri infricoşate argintul-viu... antimoniu [1] s.a. CALENDARIU, (1844), 69/2. De vor mânca vacile pari-că fără de voe, să li să dea puţină antimonie ca să trepede. CALENDARIU (a.1785), ap. ŞEZ.X 36. Antimoniul... are o culoare albă-albăstrue, mult luci, e casant şi se foloseşte în aliaje. HERESCU, N.TEHN-MEC. 128. Antimoniul se întrebănteză la fabricarea aliajului din care se toarnă literele de tipografie. [şi : (învechit) antimonie s.f.sg.]

- N.din fr. antimoine.

ANTIMUNCITORESC, -ŢASCĂ adj. Contrar intereselor clasei muncitoare. Legislaţia antimuncitorească a favorizat adesea scăderile de salarii impuse de patroni. ZAHARESCU, H.P.261. În ciuda barbarelor măsuri anti-muncitoreşti, forţele democratice... se întăresc. GHIFORGHIU-DEJ, R.P.10.

- Compus din anti- şi muncitoresc.

ANTINAŢIONAL, -A adj. Împotriva (intereselor) naţiunii. Armata Sovietică... a întins o mână de ajutor poporului român spre a ieşi din prăpastia în care fusese aruncat de politica.. antinaţională şi antidemocratică dusă de partidele burghezo-moşieresti. V.LUCA, CUV.9.

- Compus din anti- şi naţional.

- N.din fr. antinationnal.

ANTINATIONALISM s.n. Atitudine (poviri, vederi, sentimente) adversă concepției șovine, despre naționalism. Pe aceasta [sensul social al sistemului limbii] se formează uni-
rea indoeuropeanisticii și a șovinismului, câteodată... și a con-
trastului său, a antinaționalismului și... a imperialismului C.
V.1949, nr.9, 39.

- Compus din anti - și naționalism.

ANTINÉPHRÉTIC, -Ă adj. (Med.) (Adesea s u b s t a n t i v a t) (Remediu) împotriva durerilor (sau afecțiunilor) de rinichi.

- N.din fr. antinéphrétique.

ANTINEVRALGIC, -Ă adj. (Adesea s u b s t a n t i v a t) (Medicament) care combate nevralgia, care calmează durerile produse de afecțiunea unui nerv. Abia după al doilea antinevralgic s'a mai liniștit.

- N.din fr. antinévralgique.

ANTINOMIE s.f. Contradicție categorică (reală sau aparentă) între două legi (principii sau sisteme de gândire). În vorba aici de... antinomia dintre materialism și idealism... LENIN, MAT.FMP.35. Specialiștii în materie de terminologie filosofică nu sânt stăt de naivi... să creadă... că un cuvântel "nou" ar putea anihila antinomia dintre subiectivism și obiectivism, idealism și materialism. id.ib.189. / (Fil.) Pereche de afirmații contradictorii. [Pl.-mii.]

- N.din fr. antinomie.

ANTIP s.m. (Bot.) v. antep.

ANTIPĂPĂ s.m. Papă ales împotriva celui recunoscut (de anumite state sau popoare). Avignon, oarecând reședință și feudă a antipapilor. CODRU-DRĂGUȘANU, C.141. [Pl.-papi.]

- N.din fr. antipape.

ANTIPARALĂL, -A adj. (Mat.) (Despre două drepte) Care formează cu o a treia (dreaptă) unghiuri egale, dar îndreptate în sens contrariu. Secțiune antiparalelă (a conului). CULIA-NU, C.123.

- N. din fr. antiparalele.

ANTIPARLAMENTĂR, -Ă adj. (Adesea substantivat) (Persoană) care este împotriva parlamentarismului, împotriva uzului (sau bunei cuvințe) parlamentar(e). Expresie antiparlamentară.

- N. din fr. antiparlamentaire.

ANTIPARTINIC, -A adj. Care este împotriva partidului comunist; care contrazice concepțiile și metodele partidului. Comitetul Central al partidului condamnă orice încercare de a persecuta pe corespondenți... socotind- /o/... ca o manifestare antipartinică. I. CHIȘINEVSCHI, CORRESP.20. Rămășițele ideologiei grupărilor antipartinice, astăzi infrânte, nu-si pierd încă vitalitatea. STALIN, PROBL. LEN. 755. Tovarășul Stalin semnală apoi două devieri antipartinice în problema națională. I.P.C. (b) 361. În vara anului 1926 troțkistii și zinovievistii constituie un bloc antipartinic. ib.396. Teorii naționaliste, anti-sovietice și antipartinice. CONTEMPORANUL, S.II, 1948, nr.104, 16/2.

- Compus din anti - și partinic.

ANTIPÁT s.m. (Învechit) Procursul (având și funcție de judecător). Și ceea ce sântu... mesteri de su cătră nesciure cuvântu, neguțători sântu și antipati (giudecători. N.TESTAMENT, 1648, judecători, diregători BIBLIA, 1688) sântu, cumu se lea sotu spre sotu. COD.VOR. 13/2. pre vremea lui Valerian, anthipatului Asiei. MINHIUL (.1776) 77. [Pl.-pati și (mai apoi) - pati. / Scria și anthipat.]

- Din n.grec. "procursul", probabil prin mijlocire paleoslavă.

ANTIPÁTIC, -A adj. (În opoziție cu simpatie) Care inspiră antipatie; neuferit, respingător. Rasa aceasta e antipatică, spune Carol însoțitorilor săi. PAS, L.I 120. Făcea mai mult sgomot decât era nevoie, din nepăsare și antipatie pentru nevastă, sa. V.ROM. Decembrie 1950, 122. Prin purtarea lui nesocotită s'a făcut antipatic tuturor.

- N. din fr. antipathique.

ANTIPATIE s.f. (În opoziție cu simpatie) Îndepărtare instinctivă de cineva, de ceva; aversiune din fire. Antepathia [=] înponcișeare, neprimirea firii, ură și urăciunea din fire. CANTEMIR, IST. 7. Își arătară antipatia lor... prin vorbe amare și împungătoare. BALCESCU, M.V.408. Mă îndeamnă și mai mult a lua în antipatie pe acest poet servil. ODOBESCU, III 31. [Pl.-tifi./ și : (învechit) antepathis s.f.]

- N. din fr. antipathie, grec. si.

ANTIPATRICATA s.f. v. antipatriot.

ANTIPATRIOT, ^u-^vA s.m. și f. Persoană care este împotriva patriei. [Pl. -oți, -ote. / și : antipatrioată s.f.]

- N. din fr. antipatriote.

ANTIPATRIOTIC, ^v-^vA adj. Care este împotriva patriei.

- N. din fr. antipatriotique.

ANTIPIRETIC, ^v-^vA adj., s.n. (Med.) (Medicament) care combate febra. [Antipirina] se întrebunțează ca analgezic și antipiretic. LEX. TEHN. 133.

- N. din fr. antipyrétique.

ANTIPIRINĂ ^vs.f. (Med.) Medicament (extras dintr'un produs al cărbunilor de pământ) , care combate febra și nevralgia. [Pl. -rine.]

- N. din fr. antipyrine.

ANTIPIRISTALTIC, ^v-^vA adj. (Med.) (Despre contractiile stomacului și intestinelor) Care (se) contractă în sens invers mișcărilor peristaltice (ducând alimentele în sens invers celui normal).

- N. din fr. antipéristaltique.

ANTIPOD s.m. și n. l. S.m. (Neobișnuit) Persoană ocupând pe globul pământesc un punct diametral opus (celui unde ne aflăm noi). / Loc pe globul pământesc diametral opus celui unde ne aflăm. Cunoștințele lui [ale Neamtului] despre antipodi nu-i pot fi mai exacte. CODRU-DRĂGUSANU, C.182. Țara aceea se află la antipodi. / F i g. Persoană sau lucru diametral opus altuia. Toți criticii, indiferent de culoare politică, nu

pot să nu recunoască rolul educativ și umanitatea filmului sovietic, la antipodul intențiilor filmului american. CONTEMPORANUL, S. II, 1948, nr. 113, 8/4.

2. S.n.pl. (Bot.) Cele trei celule dintr' un capăt al sacului embrionar. SANDU, S. 145.

[P1. (ad.1) - pozi, (ad.2) - pode.]

- N.din fr. antipode.

ANTIPOPULĂR, -Ă adj. Care nu ține seama de interesele poporului, care este în contra poporului. Strălucitele succese ale poporului chinez în lupta împotriva regimului anti-popular... dau un nou avânt luptei de eliberare a popoarelor. GHIMORGHIU-DEJ, R.P. 11. Cu cât se înăsprește... teroarea antipopulară în Iugoslavia, cu atât mai viguros crește eroica luptă a patrioților jugoslavi. I. CHIȘINEVSCHI, CORRESP. 28. În Statele Unite.. toate ziarele și revistele... aparțin trusturilor și exprimă interesele lor... antipopulare. id. ib. 7. Exercitarea puterii... avea loc printr' o înmănunchiere... a tuturor firelor puterii de Stat la centru, în mâna guvernelor... antipopulare. SCÂNTEIA, 1949, nr. 1324.

- Compus din anti- și popular.

ANTIPRICON s.n. (Jur.) Schimb al, imobilului dotal. HAMANGIU, C.C. XLIV.

- N.din grec.

"impotriva" și

dar de nuntă, zestre.

ANTIRĂBIC, -Ă adj. (Med.) Care combate turbarea. Institutul antirabic.

- N.din fr. antirabique.

ANTIPROGRESIST, -A adj. Împotriva progresului, reacționar.
Titlurile operelor scriitorilor noștri impregnați de ideologia
burgheză dovedesc din plin caracterul decadent, antiprogresist
și reacționar al literaturii burgheze. C.V.1950, nr.2,14.

ANTIRAHITIC, -A adj. (Med.) Care combate rahitismul.

- N. din fr. antirachitique.

ANTIRATIONAL, -A adj. Care este împotriva (sau contrar) ra-
 ționii. Toată acea atmosferă spirituală, antiștiințifică și an-
tirațională. VITNER, CR.43. Retragerea în viziunea endemică
a unui trecut... imaginar și antirațional. CONTEMPORANUL, S.II,
 1949, nr.120, 4/2.

- Compus din anti- și rational.

ANTIRATIONALIST, -A s.m. și f. = antirațional. / (Cu func-
 țione a d j e c t i v a l ă) Doctrina d-sale critică este an-
tiintellectualistă și antiraționalistă. VITNER, CR.64. [Pl.-ist,
-iste.]

ANTIREALIST, -A adj. Protivnic, ostil, opus realismului (sau
 realității). Conducătorul acestei cruciade antirealiste este
Bernhard de Voto. VITNER, CR.121. Mulți... încercau să ascundă
realitatea refugiindu-se într-o "literatură" antirealistă, for-
mală. CONTEMPORANUL, S.II, 1949, nr.165, 5/4, cf.126, 6/5.

- Compus din anti- și realist.

ANTIRELIGIOS, -OĂSA adj. Contrariu (sau care este contra)
 religiei. Dar mijlocul de propagandă antireligioasă... este al-
tu. SAHIA, U.R.S.S.48.

- Compus din anti- și religios.

ANTIREGALÍST,-Ă s.m. și f. Împotriva regalității. /
 (Cu funcțiune a d j e c t i v a l ă) Balzac... a devenit prin
opera sa... un puternic sprijinitor al sentimentelor antirega-
liste ale timpului. CONTEMPORANUL, S.II, 1949, nr. 138, 9. / Pl.-isti,
-iste. /

ANTIRŪ s.n. (Îmbrăc.) v. anteriu.

ANTIREVOLUȚIONĂR,-Ă adj. (Adesea s u b s t a n t i -
 v a t) (Persoană) care este împotriva revoluției ; contrariu
 revoluției.

- N.din fr. antirévolutionnaire.

ANTIRIU s.n. (Îmbrăc.) v. anteriu.

ANTISCORBUTIC,-Ă adj. (Med.) Care combate scorbutul. Vi-
تامینا C. antiscorbucică. MACAROVICI, CH.642.

- N.din fr. antiscorbucique.

ANTISEMIT,-Ă adj. (Adesea s u b s t a n t i v a t) Par-
 tizan al antisemitismului ; care favorizează sau urmează pre-
 ceptele antisemitismului. Anii aceia s'au desirat.. cu lupte
antisemite pe străzile dintre dughena lui Bercu și liceul Pe-
tru Maior. SAHIA, N.86.

- Compus din anti- și semit.

ANTISEMITISM s.n. (Atitudine, concepție, doctrină de) urmă-
 rire și asuprire a Semitelor și în special a Evreilor, deviere

politică provocată de clasele exploatatoare cu scopul de a distruge masele exploatate dela lupta contra exploatării. La aceasta se adăugau manevrele naționaliste ale burgheziei, propagarea sovinișmului, a antisemitismului. AL.MOGHIOROS, WPIS.6.

- N. din fr. antisémitisme.

ANTISEPSIE s.f. (Med.) [Totalitate de] mijloace de a distruge microbii care produc infecțiile. Cf. a s e p s i e.

- N. din fr. antiseptie.

ANTISEPTIC, -Ă adj., s.n. 1. A d j. (Med.) (Despre o substanță) care previne sau atenuează infecțiile (datorite microbilor) și împiedică putrefacția. Pastă de dinți antiseptică.

2. S.n. Substanță antiseptică. Alcoolul este un antiseptic puternic.

/Pl. -septice. /

- N. din fr. antiseptique.

ANTISIFILITIC, -Ă adj. (Med.) Care combate sifilisul. Cele câteva doze de substanțe antisifilitice... sunt egale cu nimic.

ULIWRU, C.70.

- N. din fr. antisyphilitique.

ANTISOCIAL, -Ă adj. Care este contrar spiritului social și a societății; care nu se poate integra în ordinea socială.

/ Care nu explică fenomenele de suprastructură prin cauze sociale. Sistemul critic al lui Mihail Dragomirescu este deci antisocial, antistoric. VITWER, CR. 26.

- N. din fr. antisocial.

ANTISOPORIFIC, -Ă adj. adj. (Med.) Care combate somnul.
- N.din fr. antisoporifique.

ANTISOVIEȚIC, -Ă adj. Care este dușmănos sovietelor sau Uniunii Sovietice. Fascismul... a transformat poporul român în carne de tun aruncându-l în războiul criminal antisovietic. V. LUCA, CL.M.32. Deasemeni poporul român a respins toate încercările reacțiunii de a crea o atmosferă antisovietică. id. CUV. 9. U.T.C.-istii... demascău criminalele... planuri antisovietice. AL.MOGHIOROȘ, WPIS.12. Lenin conduse personal zdrobirea rebeliunii antisovietice. I.P.C.(b) 293. I-a revenit ca primă sarcină lupta împotriva propagandei antisovietice. CONTEMPORANUL, S.II,1948,nr.109, 1/1.

- Compus din anti- și sovietic.

ANTISPASMATIC, -A adj., s.f. (Med.) l. A d j. Care combate spasmele. Praful antispasmativ de nădușala trupului. PISCU-PISCU, O.229/10.

2. s.f. (Învechit) Medicament antispasmativ. Luarea prafului celui roșu, ce-i zice andispasmativă. id.ib. 257/8. [și : (ad.2,cu pronunț. n grec.; învechit) andispasmativă s.f.]

ANTISPASMÓDIC, -A adj. (Med.) = antispasmativ.
- N.din fr. antispasmodique.

ANTISTE s.m. l. (Transilv) Primar comună Cf. BARCIANU. În Poiana / casa primarului poartă firma "antistele comunale", pe o altă casă se ceteste "Primărie comunală". IORGA, N.R.A. I 217.

2. (Bucov.) Epitrop bisericesc. Actele consistoriului e-
piscopesc de pe atunci ni vorbesc mai adese ori despre epitro-
pii bisericești. În Planul Regulativ prețesc din anul 1786 se
numesc antiști (Vorsteher). SBIERA, F.S. 365.

[Pl.-tisti.]

- N.din lat. antistes, introdus de latinisti, ca să
rădea pe germ. "Vorsteher".

ANTISTIE s.f. (Transilv.) Primărie, municipalitate.

Cf. BARCIANU. [Pl.-tii.]

- Derivat dela antiste cu suf.-ie.

ANTIȘTIINȚIFIC, -A adj. Care este în dezacord cu știin-
ța și împotriva ei. Impresionismul lui Faguet... cristalizea-
ză toată acea atmosferă antiștiințifică și antiratională. VIT-
NER, CR.43. Ce este această "știință a literaturii" care... a...
format în spiritul ei îngust și antiștiințific câteva generații
de intelectuali. id.ib.15.

ANTIȘTROFĂ s.f. (În poezia lirică și tragediile vechi
grecești) A doua parte a poemului liric (cântat de cor) care
răspundea strofei. / Figură de retorică, prin care mai multe
membre ale unei fraze se termină cu aceeași vorbă". LM. [Pl.
-strofe.]

- N.din fr. antistrophe.

ANTITEZA s.f. Figură (de stil) prin care se opun (în a-
ceeași frază) două idei, expresii, cuvinte etc. cu sensuri

contrarii. / (Fil.) Ideie, propoziție care constituie al doilea element al unei antinonii (primul fiind teza). Cf. c o n t r a - a f i r m a r e. / Contrast ce rezultă din alăturarea a două idei, noțiuni etc. absolut opuse. Ce antiteză o zeită și îndată un solav ! C.NEGRUZZI, III 55. [Pl.-teze.]

- N.din fr. antithese.

ANTITETIC,-A adj. Care are forma, conținutul unei antiteze; (despre foi termeni) care se află în antiteză, în opoziție. Oratorul a făcut o largă demonstrație antitetică, din care a tras apoi concluziile.

-N.din fr. antithétique.

ANTITOXINA s.f. (Med.) Substanță capabilă să distrugă o toxină sau să-i neutralizeze efectul. [Pl.-xine.]

- N.din fr. antitoxine.

ANTITUBERCULOS,-OASĂ adj. Împotriva (contra) tuberculozei. În momentul când urma să desăvârșească opera de luptă anti-tuberculoasă, atât de necesară. ZIARELU.

ANTIUNIONIST,-Ă s.m.și f. ,adj. (Persoană) care este împotriva unirii (a două țări, provincii etc.) ; s p e c. care era împotriva unirii țărilor române. [Pl.-niști,-niste.]

- Compus din anti- și unionist.

ANTIVOMITIV,-Ă adj.,s.m. (Med.) (Medicament) care oprește vărsăturile. [Pl.-tive.]

- Compus din anti- și vomitiv.

ANTOLOGHIW s.f. v. antologie.

ANTOLOGHION s.n. (învechit) Carte bisericească cuprinzând slujba sărbătorilor și a sfinților de peste an. Cf. ț v e t o - s l o v, și t r i f o l o g h i u. Anthologhion, adică floarea cuvintelor... La anul de la zidirea lumii 7213 (=1705). GCR.I 357. [Pl.-lokhioane.]

-N.din grec.

Cf. a n t o l o -

g i e.

ANTOLOGIC,-Ă adj. De antologie. Episodul salciei, episo-
dul organizării pogromului... pot figura ca adevărate piese an-
tologice. CONTEMPORANUL, S.II, 1951, nr.224, 2/2.

ANTOLOGIE s.f. Colecție de bucăți alese, scrise în versuri (p. e x t .) și proză. Cf. c r e s t o m a ț i e. Antologia poe-
ților decembristi cuprinde și un studiu introductiv. SCÂNTEIA, 1951,nr.2178. Antologia poezilor rezistenței. [Pl.-gii. / Și : (învechit; după grec.) antologie s.f.]

- N. din fr. antologie, grec.

ANTONESCIAN,-Ă adj. Specific stărilor din epoca de dicta-
tură a guvernului Antonescu. In ziua de 23 August 1944 forțele
patriotice, sub conducerea Partidului Comunist Român... au răs-
turnat clica fascisto-antonesciană. V.LUCA, CUV.7. Propaganda an-
tonesciană alimenta zilnic... cele mai teribile minciuni. CONTEM-
PORANUL, S.II,1949,nr.126, 7/1. Stefan Plavăț, erou al luptei im-

potrivă dictaturii hitleristo-antonesciene. SCÂNTHIA, 1949, nr. 1324. / (S u b s t a n t i v a t) Partizan al politicii antonesciene.

- Derivat dela Antonescu cu suf.-ian.

ANTONICĂ s.f. (Bot.) 1. (Chaerophyllum aromaticum) Plantă ierboasă din familia umbeliferelor, cu tulpina umflată sub articulații, cu flori albe și fructe aromatice; crește prin tufiguri, poeni umede (din pădurile montane) și înfloreste în Iulie-August; se mai numește : (Bucov.) b o r ș e r, (Transilv.) c r a s t a v a n (PANTU, PL²), l a b a g â ș t i i (PAMFIL, J. II 335). Antonigă crește pe fânșele cele mai grase sau mămoase. Când e crudă, copiii o mănâncă, fiind gustosă ca merele cele dulci; iar dacă se coace sau se întărește, atunci flăcăii și fetele fac din ea fluier și telincă. HFM. 1246. Frunză verde de antonică, Pe la casa lui Ionică Este un cuib de rândunică. SEVASTOS, C. 222.

2. (Regional) =anghelică. PANTU, PL². Oamenii scot rădăcina antonicăi și o vând la spiteri sub numele de "anghelică". HFM. 1246.

3. =angelină sălbatică. PANTU, PL².

[Pl.-nici. / Si : antonigă s.f.]

- Derivat dela (numele sfântului) Anton, cu suf.-ică și -igă. Hasdeu, Wtym. magn, Rom. 1247.

ANTONIGĂ s.f. v. antonică.

ANTONIM s.n. Cuvânt care, considerat în raport cu altul (cu care stă în corelație) are sensul exact contrar. Antonimul

lui harnic este leneș, al lui sătul e flămând. /Pl.-nime. /

- N.din fr. antonyme.

ANTONIMIE s.f. 1. Raportul dintre doi termeni exact contrari, dintre două antonime.

2. Figură de stil constând din alăturarea a două cuvinte cu înțeles contrar.

/Pl.-mii. /

- N.din fr. antonymie.

ANTONOMAZĂ s.f. (Ret., Poet.) Figură prin care desemnăm o persoană printr' printr' un nume comun (pentru care acea persoană e luată ca tip, d.e. "oratorul roman" , în loc de Cicero) sau un individ care posedă o însușire oare-care prin personajul care e tipul acelei însușiri (d.e. "È un don-Quichote" în loc de "un om care combate propriile sale închipuiri"). /Pl.-maze. /

-N.din fr. antonomase.

ANTRACEN s.n. (Min.) Carbură de hidrogen ciclică, din care se extrage alizarina și alte substanțe care folosesc ca bază în industria coloranților. Se amestecă antracen cu carbonat de bariu, amestecul lichefiat se separă de impurități... se adaugă resină... până ce se combină cu antracenui. RNC.TEHN. I,425. /Și: antracănă s.f. /

- N.din fr. anthracène.

ANTRACÉNA s.f. (Min.) v. antracen.

ANTRACIT s.n. (Min.) Mineral combustibil, aproape cărbune curat, de origine vegetală, ca și cărbunul de pământ. Anthracitul este dens, compact, dur, cu o culoare neagră. PONI, CH. 127. [Pl.-citurî. / Soria și (după fr.) anthracit.]

- N. din fr. anthracite.

ANTRĂCT s.n. (Teatru) (Franțuzism) pauză, interval dintre două acte ale unei reprezentări teatrale. / (Muz.) Între acte, piesă muzicală executată între actele unei piese dramatice. T. POPOVICI, D.M. [Pl.-tracte și -(rar) -tracturi.]

- N. din fr. entr'acte.

ANTRANX s.m. v. antrax.

ANTRAVON s.n. (Med.) Dispozitiv pentru imobilizarea capului în vederea unei operații. ENC.AGR.263. [Pl.-voane.]

- N. din engl. entravon.

ANTRAX s.m. 1. (Min.) (Învechit) Piatră scumpă, de culoarea roșie înflăcărată a cărbunelui aprins. Antrax [=] Piatră scumpă roșie, rubin, rubin mare. Carvuncul. CANTEMIR, IST.7. Pahară de aur și de argint și de antranx. BIBLIA (1688) 355². În acest ostrov... [e] o multime mare... de pietri scumpe, adică de diamanturi, de antrachi (ce se zic și jăratice, căci sânt foarte roșii, întocmai ca jăraticele de foc), de rubinuri, smăranduri... GORJAN, H.II 78/3. Masa era de diamant piatră, și pre masă paharul de antrax. ALEXANDRIA, 140/18.

2. (Med.) Tumoră inflamatorie a unui țesut celular subcutanat și a glandelor sebacee, mai mare decât buboiul.

care sfârșește printr-o gangrenă , (numit astfel fiindcă suprafața tumorii pare carbonizată) ; dalac, bubă neagră, bubă rea (IM.). L-au lovit bubă ca i zic Anthraxi și decia mare fierbințeală; și așa în 14 a lui Septemvri au murit. CANTEMIR, HR.347.
 [Accentuat și: (după fr.) antrăx. / Pl.(1; învechit) - tracși, -trachi. / Și : (1.; învechit) antrănx s.m. BIBLIA 1688, 355², antrăxă s.f. CANTEMIR, IST.210; (ed.2 , învechit) anthraxi s.m. id.HR.347.]

- N.din fr. anthrax , (la cei vechi din) gr.

ANTRAXA s.f. v. antrax.

ANTRECOT s.n. v. antricot.

ANTREIAS s.n. = antretel. Trecând prin antreias, ajunse în birou. [Pl.-iase.]

- Derivat dela antreu cu suf.-as.

ANTRELUTA s.f. (Rar) = antretel. Mitii i-a dat odaia lui Mișu, și el doarme pe o canapea în antrelută. CARAGIALĂ, M.173.

[Pl.-lute.]

- Derivat dela antreu cu suf.-ută.

ANTREN s.n. (Franțuzism) Vioiciune, însufletire. S'a petrecut cu mult antren până la miezul nopții.

- N.din fr. entrain.

ANTRENĂ vb.I. l. T r a n s. și r e f l. (= p r o n o m.) (Sport) A (se) pregăti prin exerciții metodice și regim special în vederea unei activități sportive. Este interzis oricărui con-

curent care părăsește pârția, să reia cursa, fie pentru a dobândi un avantaj în clasament, fie pentru a ajuta sau antrena un alt concurent. COD.ATL.13. Atletii români s'au antrenat meticulos în vederea campionatelor mondiale de atletism. Antrenorul grajdurilor fermei de Stat a antrenat serios cai în vederea cursei pentru premiul național de hipism.

2. T r a n s. A face pe cineva părtaș la o activitate, a stimula pe cineva într-o activitate. Sindicatetele antreneau masele largi de muncitori în greve politice și demonstrații. STUNDWR, SIND.25. [Arborii] au dat totdeauna omului, antrenându-l în marea lor circuit cosmic. BOGZA, P.M.11. Chiaburul ține seamă de acest lucru, și el reține cerealele, antrenând pe deținătorii de cereale în general să facă la fel. STALIN, PROBL. LWN. 420. Pentru a antrena întregul popor în opera de dezvoltare democratică... proletariatul trebuie să fie condus de un singur stat-major. GHFORGHIU-DEJ, R.P.32., cf.36. Organele locale ale puterii de stat... antrenează milioanele de oameni și muncii în conducerea directă a statului. TFOH.GFORGWSCU, RAIONARNA, 20. Ziarul comunist... [e] una din principalele pârghii prin care partidul antrenează masele la conducerea treburilor obștești. I. CHISINEVSCHI, CORWSP.16. U.T.C.-ul a antrenat mase însemnate de tineri muncitori. Al.MOGHIOROS, WPIS.7. Muncitorii... urmăresc să... antreneze în întrecere toate echipele dela cuptorul 1 și 4. SCÂNTWIA, 1949, nr.1322. Prin exemplul său... a antrenat în muncă întreaga sa brigadă. SCÂNTWIA, 1951, nr.2178.

3. R e f l. (Rar) A se aprinde, a se lăsa târit, dus, a-și lua vânt. Cf. a m b a l a. Doctorul, însă, se antrenează. VLAHUȚA, D.256.

[Prez.ind. antrenez.]

- N.din fr. entraîner.

ANTRENAMENT s.n. Acțiunea de a (se) antrena și rezultatul ei. Se putea deduce că tablele reprezentau doar distracție trecătoare de antrenament. CĂLINESCU, H.O.26. Oamenii muncii ne sunt arătați după activitatea lor în fabrică, participând la antrenamentul pentru cupă. CONTEMPORANUL, S.II,1949,nr.158, 9/1. Nu cred să câștige concursul de innot, n'are antrenament deloc. / Sedință specială pentru antrenare. Am reușit aceasta grație prețioaselor sfaturi și îndrumări din partea sportivilor sovietici, la antrenamentele pe care le-am efectuat împreună. SP. POP.2-3, 10 NrB.1814,1951. Vii după masă la antrenament ? / Pl. -mente. /

- N.din fr. entrainement.

ANTRENĂRE s.f. Acțiunea de a antrena. Frontul Democratiei Populare va constitui un... mijloc de antrenare a maselor... la lupta împotriva reacțiunii. GHEORGHIU-DEJ, R.P.42. Importante realizări, mai ales pe linia antrenării tineretului în complexul G.M.A. CONTEMPORANUL, S.II,1951, nr.223, 2/3. C.C.al "Tineretului Sătesc"... /dă / toată contribuția sa la acțiunea de antrenare a tineretului muncitor dela sate în cadrul muncii pentru îndeplinirea... planului economic. SCÂNTEIA,1949,nr.1321, cf.1322. /Pl.-nări. /

- Abstract verbal al lui antrena.

ANTRENAT,-A adj. 1. Pregătit (pentru un concurs, o probă fizică etc.) Numai niște atleți antrenați pot aduce victoria țării în campionatele internaționale.

2. Angrenat, părtaș la o activitate. Eva Grant este antrenată, fără să-și dea seama, în aceste manevre de intimi-

dare și corupare. CONTEMPORANUL, S.II, 1951, nr. 224, 2/5. Tinerii antrenati în opera de înlăptuire a planului de producție participă intens la întrecerile socialiste.

- Participiul lui antrena cu valoare de adjectiv.

ANTRENOR, -OARE s.m. și f. Persoană care antrenează. Comisiile centrale... organizează schimbul de experiență în activitatea antrenorilor și sportivilor de frunte. REG.FUNCT.RAM.SP.4. Comisiile centrale organizează consfătuiri și conferințe ale specialistilor, antrenorilor.. și sportivilor de frunte. id. 1b.4. /Pl.-nori. -noare. /

- N. din fr. entraîneur.

ANTREPŌZIT s.n. (Învechit) (Comert) Clădire (mai ales publică), în care negustorii lăseau mărfuri în depozit sau în păstrare, plătind vamă sau acciz pentru ele. Antrepozitele comunale. Serviciul de docuri și antrepozite. /Pl.-pozite. / și : (rar, cu intenția de a-l româniza) întrepŌzit, întrepŌzit s.n. /

- N. din fr. entrepôt.

ANTREPOZITAR, -Ă s.m. și f. (Rar) Persoană care are mărfuri într-un antrepozit. /Pl.-tari, -tare. /

- N. din fr. entrepotaires.

ANTREPENOR, -OARE s.m. și f. (Întrebuințat absolut sau compli-

nit printr'un atribut construit cu d e.) Persoană care are me-
seria de a lua asupra-și săvârșirea unor anumite lucrări sau
servicii (publice sau particulare); întreprinzător. Abuzul an-
trepenorilor. URICARIUL, III 248. Un antreprenor de teatru. FI-
LIMON, C.II 586. Antreprenor de pompe funebre. Un cismar nu a
putut suporta concurența marelui antreprenor, astfel că și-a în-
chis atelierul. VIENNER, CR.94. [Pl.-nori.-noare.]

- N.din fr. entrepreneur.

ANTRĂPRIZĂ s.f. Executarea a unei lucrări în schimbul
unui preț determinat.

- N.din fr. entreprise.

ANTRĂU s.n. v. antreu.

ANTRĂTEL s.n. Diminutiv al lui antret. [Pl.-tele.]

- Derivat dela antret cu suf -el.

ANTRĂU s.n. Locul pe unde se intră într'o casă; intrare,
vestibul. Foca la cei mari prin antreturi ^{Așteaptă} cu prezenturi. C.
NEGRUZZI, II 205. M'am coborât în antret. ALECSANDRI, T.1406.
Usile antreului s'au deschis puternic în lături. SAHIA, N.58.
Numai Rolla... trecu prin antret. ~~BRĂSCU~~ cu două
cofe pline. BRĂSCU, V.30. Un peron cu multe trepte ducea la
geamlâcul antreului. DUMITRIU, B.F.36. O privise tot timpul,

uitându-se din când în când pe ușa antreului. id.1b.56m cf, 83,
117. /Pl.-treuri, / și: antrét s.m. (-trete). /

-N.din fr. entrée.

ANTRICÔT s.n. Carne de vită corcudă, de la a șaptea
coastă înapoi. ENC.AGR. / Friptură preparată din această car-
ne ; cotlet. /Pl.-coate./ și : antrecôt s.n. /

- N.din fr. antrecôte.

ANTROPO - Element de compoziție, cu ajutorul căruia se
creiază neologisme (substantive și adjectiv) care exprimă ceva
referitor la om (unele - la scriitorii vechi - luate direct din
grecește, altele împrumutate recent din limbile franceză și ger-
mană).

- Din grec.

om.

ANTROPOFĂG,-Ă adj.,s.m.și f. (Persoană) care mănâncă car-
ne de om ; canibal. Cf. c ă p c ă u n. /Pl.-fagi.-fage. /

-N. din fr. anthropophage, lat. anthropophagus.

ANTROPOFAGIE s.f. Obiceiul de-a mânca carne de om.

-N.din fr. anthropophagie.

ANTROPOFOB,-Ă adj.,s.m.și f. (Persoană) care are groază
de oameni, care urăște oamenii, care fuge de ei. Cf. m i z a n-
t r o p.

- N.din fr. anthropophobe.

ANTROPOFOBIE s.f. Sentiment care împinge la fugă, la ură

sau la groază de oameni. Cf. m i z a n t r o p i e.

-N. din fr. anthropophobie.

ANTROPOFONIE s.f. Fonetică în sensul îngust al cuvântului, fonetică fiziologică. C.V.1949.nr.9,9.

-N.din

ANTROPOGEOGRAFIE s.f. Ramură a geografiei generale care studiază extinderea și repartiția oamenilor pe pământ.

- N.din anthropogeographie, germ. Anthropogeographie.

ANTROPOID, -Ă adj. (Despre animale) Care seamănă cu omul. (la înfățișare) Pornind de la... descoperirile... unor resturi umane la Neanderthal și Abbeville, de-o asemănare izbitoare cu maimuțele antropoide de azi, Darwin a enunțat... celebra teorie a descendenței omului din maimuță. CONTEMPORANUL, S.II, 1949, nr. 126, 9/3. / (S u b s t a n t i v a t) Specie de maimuțe. [Pl. -izi, -ide.]

- N. din fr. anthropoïde.

ANTROPOLATRIE s.f. (Rar) Adorație a omului zeificat. / Căutarea unui zeu conceput ca om, nu ca divinitate. [Pl. -trii.]

- N.din fr. anthropolâtrie.

ANTROPOLĂTRU, -Ă adj., s.m. și f. (Rar) (Persoană) care este partizan(ă) a antropolatricii, (persoană) care adoră pe om, (s p e c) (eretic) care adoră pe om în persoana lui Iisus Cristos. IM.

Nestorie anthropolatru. DOSOFTEIU, V.S.248². [Pl.-latr, -latre.]
Seris si : anthropolatru.

- N. din fr. anthropolâtre, gr.

ANTROPOLOAGĂ s.f. v. antropolog.

ANTROPOLOG, -Ă s.m. și f. (persoană) care se ocupă cu studiul antropologiei. [Pl.-logi. -loge. / și : antropoloagă s.f.]

- N. din fr. anthropologue, germ. Anthropologe.

ANTROPOLOGIC, -Ă adj. De antropologie, caracteristic antropologiei. Într'un album antropologic, am văzut reconstituirea ipotetică a pitecantropului. IBRAILIANU, A.177. Nu i-a putut mulțumi [pe clasicii materialismului rus] nici materialismul contemplativ antropologic al lui Feuerbach. MAT.FIL.10. Acestea [experiențele sociologice] constituie material pentru descoperirea necesităților omenești, atât în forma lor neschimbătoare, antropologică, cât și în forma lor variabilă. M.ROSENTHAL, CON.12.

-N.din fr. anthropologique.

ANTROPOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul tipurilor omenești, din punct de vedere anatomic și psihologic, și cu originile civilizației omenești. [Pl.-(neobișnuit) -gii.]

- N.din fr. anthropologie.

ANTROPOMETRIC, -Ă adj. De antropometrie, caracteristic (sau aparținând) antropometriei. Serviciul antropometric asigură stabilirea rapidă a identității unui ins.

-N.din fr. anthropométrique.

ANTROPOMETRIE s.f. Tehnica măsurătorii părților corpului omenesc și studiul proporțiilor corpului omenesc (aplicat în mod special la criminali și delincvenți, în vederea identificării lor).

-N.din fr. anthropometrie.

ANTROPOMORF, -A adj. Cu formă sau aparență de om.

- Din grec. om. și formă

ANTROPOMORFISM s.n. Credință în existența divinității cu chip, sentimente, pasiuni etc. omenești. Ultima desemnare a cauzalității..., necesitatea din natură, conține în ea ceva neclar și mistic - ideea "fetisismului", "antropomorfismului". I.P.C. (b) 177. / (Filol.) Faptul de a numi diferite părți a ceva din natură (luat ca un întreg) cu vorbe care înseamnă părți ale trupului sau vestimentelor omenești. Expresii ca d.e. "capul satului", "fruntea" neamului, "poalele" muntelui etc., sânt antropomorfisme. /Pl.-fisme. /

-N.din fr. anthropomorphisme.

ANTROPOMORFIST, -A adj., s.m. și f. (Persoană) care admite antropomorfismul. Unele popoare din antichitate erau antropomorfiste. /Pl.-fisti, -fiste. /

- N.din fr. anthropomorphiste.

ANTROPOMORFIZA vb.I. T r a n s. (Rar) și a b s o l. A atribui lucrurilor caractere omenești ; a umaniza. A o / =natura / ju - deca totuși după tabla noastră de valori înseamnă a o antropomorfiza. RALEA, H.O.211. / Prez.ind. antropomorfizez. /

-N.din fr. anthropomorphiser.

ANTURĂJ s.n. (Frantuzism) Totalitatea persoanelor care formează societatea obișnuită a cuiva. El vorbește curat, dat de pe acum, a învățat și el câteva expresii dela anturajul său.

IBRAILIANU, SP.CR.238. / Pl.-raja. 7

-N.din fr. entourage.

ANUAL,-Ă adj. 1. (Care se întâmplă) în (sau pe) fiecare an. Un ușor tribut anual. BALCĂSCU, M.V.9. Un număr de șase întreprinderi electrotehnice... și-au îndeplinit sarcinile anuale de plan. SCÂNTEIA,1951,nr.2178. / (Cu funcțiune a d v e r - b i a l ă) Raportul de vătine anual.

2. Care durează numai un an. Din punctul de vedere al perioadei de timp ce cuprind, dările de seamă se împart în curente și anuale. FIN.COIH.214. Lujerii pot fi : anuali, adică formați în ultima perioadă de vegetație. DWT.PL.LEMN.6. Un miner de abataj din Donbas..., a îndeplinit în 3 ani... 13 norme anuale. SCÂNTEIA,1949.nr.1320.

-N.din lat. annalis. Cf. a n u e l n i c.

ANUAR s.n. Publicație (periodică) care conține relațiuni sau informațiuni (statistice)de comerț etc.) despre ceva pe timp de un an. Anuarul universității. Anuarul Bucureștilor. / și : (învechit) anuăriu s.n. 7

- N.din fr. annuaire.

ANUĂRIU s.n. v. anuar.

ANUEINIC,-Ă adj. (Învechit, prima jumătate a sec.al.XIX-lea) = anual. Venitul anualnic al ocnelor. URICARIUL, I 119.

- Derivat dela an cu suf. -elnic.

ANUITATE s.f. (Fin.) Plată anuală, cu ajutorul căreia un împrumutător (debitor) își achită datoria (și dobânzile datorate) după un anumit număr de ani. Cf. CULIANU, A.265. Atuncea sunteți tovarăși la parte, scăzând numai anuitatea mașinilor, chiria unui lot și altele câteva. SADOVEANU, P.M.266. / S p e c. Suma ce se plătește anual pentru o asigurare. Cf. r a t ă. Plătești niște anuități și cu începere dela un anume termen, moștenitorul poate ridica, în caz de deces al asiguratului, o sumă de bani. CĂLINESCU, W.O.II 230. / Pl.-tăți. /

- N.din fr. annuită.

ANULA vb.I. T r a n s. A face, a declara nul, fără nici o valoare; a nimici, a desființa, a ridica, a oborî, a șterge. Cf. a n e r i s i. a n u l a r i s i. Psihologia... cade într-o cursă idealistă care-i anulează caracterul dialectic. VITNER, CR. 62. Mă prefăceam că n'aud, ca să-i anulez atacul. SADOVEANU, N.F. 147. Va cere să i se anuleze pedeapsa. / Prez.ind. anulez. /

- N.din fr. annuler.

ANULABIL,-Ă adj. Care poate sau trebuie să fie anulat. Un titlu anulabil nu poate fi opus posesorului... de cât de cel ce ar fi avut dreptul de a cere anularea. HAMANGIU, C.C.480. Curtea de fond a pronunțat o deciziune anulabilă. COD.PEN.R.P.R.539.

-N.din fr. annulable.

ANULABILITATE s.f. Posibilitatea (sau putința) de a fi anulat. Posesorul n'a cunoscut cauza anulabilității. / unui titlu / . HAMANGIU, C.C.480.

-N.din fr. annulabilite.

ANULĂR, -Ă adj. În forma unui inel, inelar. Protuberan-
ta anulară. Eclipsă anulară.

-N.din fr. annulaire.

ANULĂRE s.f. Acțiunea de a anula, de a face (sau decla-
ra) nul, fără valoare; desființare, nimicire, ridicare (a res-
tricțiilor), ștergere. Anularea sentinței. SBIŢRA, F.S.368.
Documentele... necunoscute... în timpul transacțiunii și care
s'ar fi descoperit în urmă, nu constituie un titlu de anulare
a transacțiunii. HAMANGIU, C.C.428. Un titlu anulabil nu poate
fi opus posesorului... de cât de cel ce ar fi avut dreptul de a
cere anularea. id.ib.480. Datorită... anulării datoriilor con-
tractate... la chiaburi în perioada secetei, anulării plății
ratelor de improprietărire... nivelul de viață economică... a
tărănimii muncitoare se ridică neincetat. V.LUCA, BUG.12. [Pl.
-lări.]

- Abstract verbal al lui anula.

ANULARISI vb.IV. T r a n s. (învechit) = anula. [Prez.
ind. anularisesc.]

- Derivat dela anulare cu suf. -isi.

ANULARISIRE s.f. (învechit, întâia jumătate a sec. al.
XIX-lea) = anulare. Anularisirea, adică anersirea sau obori-
rea vreunui act. COD. ŢIV. [Pl. -siri.]

- Abstract verbal al lui anularisi.

ANULAT, -Ă adj. Lovit de anulare, desființat, ridicat,
făcut (sau declarat) nul ; abrogat. Polită anulată însemnează

și achitată, că se scrie pe ea că s'a încasat suma, astfel că nu mai are valoare, este anulată. I.PANTU, C.C.289.

- Participiul lui anula cu valoare de adjectiv.

ANULAȚIE s.f. (Rar) = anulare. HAMANGIU, C.C.XLIV. [Pl. latii. / și : anulațiune s.f.]

-N.din fr. annulation.

ANULAȚIUNE s.f. v. anulație.

ANUMĂRĂ vb.I. v. număra.

ANUMĂ adv.,adj. A. A d v. I. I. (Învechit) Cu numele, pe nume. (În legătură cu verbele ca : a striga, a chema, a po-meni, a scrie, a cunoaște, a ști etc.) Începu a striga... anu-me și pre ucisul și pre ucigătorul. DOSOFTEIU, V.S.31. Ilie Can-tacuzino,... Ioan Sturza, Gheorghită biv Sărdar,... și alții mulți, carii nu putem scrie tot, anume. N.COSTIN, LET.II 56/14. [Preda, vânzând, la 1629, o parte a sa dintr'o moșie cu exclude rea părților, de pământ ale fraților săi Nedelco, Mihail și Stoi-ca, zice:] iară trei părți au rămas la frații-mei, care-i scriu mai sus anume. HFM.1248. (O urmă a acestei întrebuintări se gă-sește azi în gâcitoarea) Spuneți-mi acum anume: Ce pom e acel în lume, care ramurile sale Toste le are la vale ? (Omul). GORO-VI, C.257.

2. (Înainte de citarea de nume proprii) preuții de la beșearca de lângă cetatea Brașovului, anume popa Iane și popa Mihail. CORESI, F.VII/22. Um părinte, anome rom. CUV.D.BATR.II 82/13. Feciorul lui Cantemir-Vodă, anume Dimitrașco. NECULCE, LET.II 269/10. Latona... avea... doi copii, o fată a-nume Arte

miş și un fecior, numit Febus Apolon. ODOBESCU, III 299. Avesa un băiat, anumea Ion. SBIŢRA, P.154. F x p r. (Învăchit) (Din contaminarea expresiilor a-nume și pre nume) Pre anume = anume (cf. și formula slavă: na ime întâlnită adesea în documente vechi). Au murit împăratul Moscului, pre anume Alecsii Mihailovici. NŢCULCĂ, LET.II 210/20.

II. (Pierzându-se, cu timpul, legătura etimologică cu subst. n u m e, anume capătă înțelesurile:)

1. Adică. Pentru totu lucrătorii pământului, anume pentru plugari, pentru lucrătorii viilor... și pentru păstori. PRAV.MOLD., ap.HFM.1248. De aici până la Braseu Nime nu-i străin ca eu, Numai mirla din pădure; Dar și mirla din pădure Are pe unul, anume. Pe cucul cu pene sure. IARNIK-BĂRSEANU, D.206. A văzut doi oameni, anume : pe Nicolae și pe Stan. / (Adesea precedat de și, cf. germ. und zwar). Zicea că este de altă părere, și anume: "Decât să dai de pomenă la calici Sâmbătă, mai bine - ceva de băut mahmurilor, Marta. CRĂNĂGA, A.138. Venea abia noaptea, și anumea, cel mai mare, Mintă creșă, venea cum însăra,... cel mijlociu Busuic, venea pe la miezul nopții... iar și treile, Sucnă-murză, venea acasă tocmai în zori de zi. SBIŢRA, P.99.

2. Sub cuvânt, sub pretext (că), chipurile. O lăsară în căldare, anume de moartă. DOSOFFTEIU, V.S.142. Să/ /mbrăcă cu cămașe albă, anume că glumește. id.ib.103/2. El, când a vrut să se scalde, ea, anume că se duce să întoarcă oile spăriete de cătel, n'a voit să se scalde. MARIAN, O.II 90.

3. Amănunțit, exact. Cu boierii trăia /Cantemir/ bine..., pentru că era om de țară și-i știa pre tot, tot, anume, pre carele cum era. NŢCULCĂ, LET.II 254/21.

4. Chiar, tocmai, mai ales, mai cunșeamă. Nimic n'a fi în lume, Nici pe pământ, nici în ceruri... nici la Dumnezeu anume, Carele să mă strămute de nespura fericire De-a mă închina

la tine, ca la o Dumnezeuire ! KONAKI, P.101. Bălțile din Temi-
gana sunt atât de inofensive, încât anume printre Bănățeni s' au
cules exemplele celei mai extraordinare longevități. HASDEU, I.C.
232./ (Prin analogie cu sinonimul "mai ales") Mai anume. Te rog
să-mi lămurești: De ce / n societăți / aleasă mai anume, ... cu
oamenii te trezești Nepotrivit / și săci ? DONICI, F.II 23/8.

5. (purtând totdeauna accentul frazei) Cu intenția, cu scopul; intenționat, înadins. Au șezut Grigorie Vodă ascuns în
Tarigrad și au trimis vezirul... de au chemat pre boierii mun-
tenesti să vie... , anume să-i încească domnia. MUSTE, LET.III
9/15. Cu cutit ascutit se tale bine... , dară cu foarfeci anume
pentru aceea făcute cu mult mai bine se tale. ECONOMIA, 162/15.
Într' un loc pustiu și tainic, ... Unde spre tămăduire pătimășii
merg anume, ... Acolo bietul Ikanok, acolo biata Zulnie, S' a'n-
tălnit. KONAKI, P.85. Face un scăuieș de ceară a hume pentru lup.
GRWANGA, P.30. După ce și-au împletit acuma cosițele și cozile,
le leasă pe aceste din urmă cu păr de cal, și trăgându-le în jos,
anume ca să crească lungi. MARIAN, SF.II 60. Când a fost să vie
el pe lume Bărbatul s' a' mbătat anume: Fra al patrulea băiat. CA-
ZIMIR, P.113. Parcă toate de pe lume făcură anume și acu, dim-
preună se adunară. DEȘLIU, G.30. Rizea întrebă într' o doară, pe
nimeni anume. DUMITRIU, B.F.103.

6. Oare ? Trăit-ai anume, ca stfel să mori ? EMINESCU,
 ap.TDRG.

B. Anumit, deosebit. O să fiu fericită când voiu pu-
tea scrie o vorbă anume. SADOVEANU, P.M.65. Acela își pun strai
anume. id., N.F.45.

[Scrie și (invechit) anome. / și : (Bucov.) anumea
 adv.adj.]

- Compus din a (3) și nume.

ANUMFA adv. v. anume.

ANUMIT, -Ă adj., adv. I. A d j. l. (Mai ales în legătură cu măsuri de timp) Hotărit. Intr' o anumită zi, primăvara, se strâng la un loc o sumedenie de serpi. ŞEZ.I 244. / (În legătură cu alte noţiuni) Ştiut, cu pricina. După ce or ajuns la casa anumită, dzise calul cătră stăpânu-so... POP. ap.HWM.1250. Când auzea numele meu, cătelandrul își ciulea în anumit chip urechile. SADOVNA-NU, N.F.31.

2. Pe care nu pot sau nu vreau să-l spun pe (sau cu) nume(le); un.osarecine, osarecare, nişte, nescai. "Făcătura" e o boală ce se dă unor anumiți oameni de... dusmani. ŞEZ.II 133. Cei doi ani de secetă au avut ca urmare... foametea din anumite regiuni. GHFORGHIU-DWJ, R.P.24. Tonul tipător al unor anumite discursuri nu poate ascunde neliniştea de care sunt cuprinşi autorii lor. id.ib.9.

II. A d v. Sigur, precis, anume (A.II 3). Şi mă-mi spui tu anumit câte mândre ți-ai iubit ? VICIU, S.9L.

ANUNCIU s.n. v. anunt.

ANUNȚ s.n. Înştiințare (tipărită, mai ales într' un jurnal) prin care se aduce ceva la cunoştința publicului, încunoştințare, vestire; (p. e x t .) foaie volantă cu asemenea înştiințări tipărite. Nu-mi lipsesc /la înmormântare/ discursuri ş' anunțuri prin gazete. MACEDONSKI, O.I 43. Spre a ceti ziarele... în car* căutam anunțuri de posturi vacante. CODRU-DRAGUŞA-NU, C.133. Oi aflat peste vreo douăzeci de ani, citind un anunț

mortuar, cănsi-a pus Domnișoara capăt zilelor, otrăvindu-se. PAS,
Z.I 72. Am pus de-o parte anunțurile ce mi-ai dat. /Pl.-nunturi.
 / și : (învechit) anunțiu, anunțiu s.n.]

- N. din fr. annonces.

ANUNȚĂ vb.I. T r a n s. A face cunoscut, a încunostiin-
 ta, a aduce la cunoștință, a vesti, a înștiința, a da de știre.
Tata se interesa de fiecare dintre noi și-și anunța întoarcerea.
SAHIA, N.59. În orice caz, Dumitraș, te anunț că hotărîrea mea
rămîne nestrămutată. SADOVEANU, N.F.146. Radio Belgrad a anunțat
o nouă urcare a preturilor. SCÂNTEIA, 1951, nr. 2178. / F i g. Titu
Maiorescu anunța cu obisnuitul său ton aforistic... că... scade
trebuința unei critice generale. VITNER, CR.5. / S p e c. A spu-
ne numele cuiva care a venit în vizită sau pentru afaceri, a ves-
ti șofrea cuiva. O slugă mă anunță. C.NEGRUZZI, I 68. /Prez.ind.
anunț.]

- N.din fr. annoncer.

ANUNȚĂRE s.f. încunostiințare, aducere la cunoștință, ves-
 tire, înștiințare. Anunțarea rezultatelor primelor alegeri libe-
re a produs entuziasm în rândurile populației. /Pl.-țări.]

- Abstract verbal al lui anunța.

ANUNȚĂT, -Ă adj. Adus la cunoștință, încunostiințat. în-
 științat. Vezi anunțat odată, că mâine... va fi iluminăție. C.NE-
GRUZZI, I 329. La data anunțată vor începe numai înscrierile, nu
și examenele. Nu toate persoanele anunțate au venit.

- Participiul lui anunța cu valoare de adjectiv.

ANUNȚĂTOR, -OARE adj. Care anunță, vesteste sau prevestește

(ceva). Un terorism lipsit de viziune istorică și anuntător al destrămării iremediabile. VIENER, CR.20. Toate comunicările... vor fi făcute de către Directorul reuniunii prin intermediul anuntătorului (speaker-ului) oficial. COD.ATL.5.

- Derivat dela anunța cu suf.-(ă)tor.

ANUNȚIU s.n.,v. anunț.

ANURCE pron nehotărît. (Regional) = parece. PAȘCA, GL

ANURIE s.f. (Med.) Încetare patologică a secrețiunii urinare; oprire a udului. [Pl.-rii.]

- N.din fr. anurie.

ANUS s.n. (Anat.) Orificiul exterior al intestinului gros (rectum). [Pl.anusuri.]

-N.din fr. anus.

ANUȘCÂND adv. (Regională) Adinesuri, nu prea de mult ; mai înainte de câteva zile, săptămâni. (FRÂNCU-CANDREA, M.47). Anușcând am fost la dâns, da nu mă mai duc. PAȘCA, GL. [și : anoscând adv. FRÂNCU-CANDREA.]

- Compus din a(2) + nu + știu + când. Philippide, Zeitschrift, XXXI,292.

ANUȚ s.m. (Maramureș; numai în poezie) Diminutiv al lui an. L o c. a d v. Pe la anuț = la anul viitor. ȚIPLINA, P.P.(Glosar).

- Derivat dela an cu suf.-uț.

ANVEIOPĂ s.f. (Franțuzism) (La roata de cauciuc a automobilului, bicicletei etc.) Partea exterioară de cauciuc vulcanizat care acoperă (protejează) camera cu aer. Era încălțat cu opinci făcute din anvelope de automobil. BOGZA, C.O. 25. / Ă inventat un] clește pentru demontarea anvelopelor. ENC. TEHN. 460. 5180 garnituri, anvelope și camere. SCÂNTEIA, 10.II 1947, 1,6. / Partea exterioară, de piele foarte groasă și rezistentă, a unei mingi de football, care învelește "camera" cu aer. Mingea este confecționată dintr-o anvelopă de piele cu o cameră de cauciuc. HANDB.8.

2. Partea din afară a căldării unui vapor. CADR.

3. (Rar) Plic de scrisoare. 1b.

/ Pl. - lope. /

- N. din fr. enveloppe.

ANVERGURĂ s.f. (Franțuzism) 1. Cadru, amplasare, grad până unde se întinde spiritul și inteligența cuiva sau cuprinsul unei opere (științifice). Acest gol îl umple... inteligența... atâtor rezisori de mare anvergură. SAHIA, U.R.S.S. 147. Frontul Patriei a pășit la îndeplinirea unor reforme sociale de mare anvergură. SCÂNTEIA, 1947, nr. 765.

2. (Tehn.) Distanță dintre extremitățile unei aripi de avion, măsurată perpendicular pe axa ei longitudinală. LEX. TEHN.

/ și cu pronunț. franceză. / Pl. - guri. /

- N. din fr. envergure idem.

ANVERZILKA adv. (Regional) (Numai în expresia) D'anverzilea. Parcă-i d'anverzilea = nu e multumitor nimic din ceea ce face. COMAN, GL.

ANVOANA^v s.f. v. amvon.

ANVON s.n. v. amvon.

ANXIETATE s.f. (Franțuzism) îngrijorare, neliniște, teamă.
Din fiecare pagină transpare anxietatea. V.ROM., Aprilie 1934,
 88. [Pl.-tăți.]

- N. din fr. anxiété.

ANXIOS, -OASĂ^v adj. (Franțuzism) Neliniștit, îngrijorat,
 temător; plin de îngrijorare. Simion se plimbă din nou nedumerit
prin odăile, în așteptarea anxioasă a celorlalți. CĂLINESCU, F.O.
 II 51. / (S u b s t a n t i v a t) Om care-și face griji (sau
 temeri) nemotivate. [Pl.-oși.-oase.]

- N. din fr. anxieux.

ANZA^v s.f. v. ansă.

AOACE¹ adv. (La Moți și în Bihor) Aici. [și : apace (FRANCU
 CANDREA, R.48) apasiă (VICIU, GL.), suasa, suaci, ucei, oaci (JAH-
 RYSBER. IV 325), oaci adv.]

- Din lat. hoc-ae. Cf. Hasdeu, Etym. magn. 1251. Cf. i n -
 o o a c e.

AOACE² adv. (Bihor) Acolo. POMPILIU, BIH.1004, cf. REV. CRIT.
 IV 336. [și : oaci adv. ib.]

- Din lat. illac-ae.

A OACHA^v adv. v. oace¹.

AOACTI adv. v. aoace².

AOARE adv. v. aorea.

AOARWA adv. v. aoresa.

AOAŞ s.m. (Numai în documente slave) Deal. Şi cu aoaş cu fâneşuri. BOGDAN, GL. A săpat 110 curături şi a făcut un oos pentru fâneş. Ib. [Pl. oosi. / Şi : oos, oosi, oosuz, oosus s.m.]

- (Probabil) din magh. havag munte cu zăpezi veşnice.

BOGDAN, GL.

AOAŞIA adv. v. aoace¹.

AOILWO ! interj. v. aoleo.

AOIWA ! interj. v. aoleo.

AOLWALA s.f. 1. (Regional) Văicăreală, plâns neîntrerupt însoţit din când în când de ţipete. Ce stăta soleală, că doar nu era să trăiască cât lumea ! Com.PAVULŢESCU (Ilfov, Prahova, Ia-lomiţa). Mai încetează cu soleală, că iar te iau [la bătaie]. Ib.

2. S p e c. (Dobrogea) (Şi în forma daoleală) Cântecule ce se cântă, când îl rade pe mire. HFM.1256, cf. MARIAN, NU.301.

[Pl.-leli. / Şi : (2) daoleală s.f.]

- Derivat dela soli (daoli) cu suf.-ea!

AOLWAN s.n. (Cor.) Horă în cătunul Cacova, comuna Morteni, jud.Dâmboviţa. VARONE, D. [Pl.-nuri.]

AOLHO : interj., s. I. I n t e r j. I. (Adesea lungit sau repetat; uneori în legătură cu altă exclamație de durere; câteodată în glumă sau ironie) Exclamație de durere, strigăt de văitare sau bocire; vai de mine! Alio = vox irridentis.

ANON. CAR. Fata Brâncovanului... se bocea în gura mare munte-
nește de zicea : "Aolio, aolio, că va pune taica pungă dă pu-
gă... până în Tarigrad !" NWCULCH, LET.II 280/36. D'aleu ! co-
dre frățioare, Ce-ți făcuși frunzișul des ? ALECSANDRI, P.I 61.

Auleu ! auleu !... Ține-mă bine, doftore, că-mi vine ameteală.
Id.T.1638. Atunci Dănilă... ia o drugheniță grossă... și păo..!
la tâmpla dracului cea dreaptă, una ! - "A... leu ! destul !"
- "Ba nu-i destul" , și-i mai trage și'n numele tatălui una !
- "A... uleo !" strigă dracul. CREANGĂ, P.55. Aoleu ! nu mă
strânge așa de mână ! COȘBUC, F.88. Valeu, valeu !... scapă-mă,
și făgăduesc să-ți dau patruzeci ani de sănătate. C.NEGRUZZI,
I 92. "Auzirăți, fă leică, că bou âl codalb și lu nenea Radu
Bobică și-a scrintit un picior dă dinainte ?" - "Aoleo și eo-
leo", strigară toți și toate. JIPĂSCU, O.40. Valeo, inima mă
doare ! TEODORĂSCU, P.P.311. D'aleo, Doamne, ce păcat ! IAR-
NIK-BĂRSĂNI, D.377. Aoleo și vai de mine, Aș juca și nu știu
bine. Id.Ib.419. Mă doare la inimă. BIBICĂSCU, P.P.73. Mama'
mpunge și eu trag, Aoleu, ce lucru fac ! ZANNE, IV 472.

2. (Aproape numai în ironie) Strigăt de spaimă și de surprindere. Nu că zic eu, da chiar vine iacă-tă-lă-i ! "Valeu!
Ce spui ?" CREANGĂ, P.121. Aoleu, te pomenești că și tu ești fu-
fig. PAS, L.I 92. Valio, lupu mă mânâncă ! Lupule, nu mă mânca
pân'a răsări luna, Sărbădu mâna cu puica. SEZ.I 48. "Măi..., a
murit tat'tău !" - "Aoleo ! Si luleasa mea la el !" ZANNE, P.
VI 359.

3. Exclamație cu care amenințăm sau compătimim pe cineva (închipuindu-ne durerea lui). Cf. a l e l e i, o l i o -
l i o ! Aoleo ! dară zmei, când simțiră ! Unde veneau cu o

AMĂRUNȚIT s.n. v. amănunțit.

AMĂRUNȚIT, -Ă adj. v. amănunțit.

AMĂRUȘ s.m. (Bot.) călin. [Pl. -rusi.]

- Derivat dela amar cu suf. -us.

AMĂRUȚ, -Ă adj. și s.f. I. Diminutiv al lui amar. Puțin amar, cam amar. Vinul acesta e amăruț.

II. (Bot.) 1. S . f . = amărăluță. PANȚU, PL.²

2. S . f . = iarba găiei. id. ib.

- Derivat dela amar cu suf. -uț.

AMĂSĂ s.f. (Mold.) Un fel de corcodușă timpurie. DICT.
[Pl. -amase. / Și: amansă s.f.]

AMĂSURĂT, -Ă adj. (Mai ales în Transilv.) Potrivit (cu), adaptat (la), conform (cu), pe măsura (cuiva), corespunzător. Spre scopul acesta se alege o boată groasă ... și amăsurată după feciorul care are să joace Cerbul. DENSUȘIANU, T. H. 259. ... Caracterul unui popor e modul original și propriu numai lui de a-și manifesta, prin fapte, impresiile lumii exterioare, amăsurat alcătuirii lui fizice și morale. HOGAȘ, DR. II, 181. Acuma i-a adus, amăsurat făgăduinței, pe fiul său. ȘEZ. ap. CADE.

- Derivat dela măsurat cu proteza lui a.

AMĂTIE s.f. (Invechit) Ametist. DHLR. II 544. [Pl. -tii.]

AMĂTOR, -OARE adj. Căruia-i place ceva, care are predilecție pentru ceva, care caută ceva în pasiune. În țara n oastră

falcă în cer și cu una în pământ ! ISPIRĂSCU, L.302. Aoleo, măi b
hot de dor, N'am topor să te omor ! IARNIK-BĂRSWANU, D.93. Aoleo,
popo sărace, Turcii cu Chira ce-or face ! id.ib.494. Aoleo, Doam-
ne ce prăpăd... Aoleo, ce ne facem. DUMITRIU, B.F.53. / Exprimă
o rugămintă. D'aoleo nene Matsi. Roagă-te d'ale fomei, Să ju-
poais mescai tei! ZANNE, P.VI 200.

4. Exprimă un regret ; hei ! Aoleo ! Unde era Dumne-
zeu, să văză bucuria unchișului. ISPIRĂSCU, L.97.

5. Exprimă admirație ; of ! Valeu ! Că frumoșică leli-
ță ! ALECSANDRI, T.659. Auleo ! mamă, da ce frumoș mironșă ! POP.,
ap.HFM.1255.

6. Exclamație care însoțește aducerea aminte (de ceva);
 ti ! Aoleo ! Era să uit a vă spus, că, în curtea zmeșiceii era[u]
... pari... și în fiecare par câte un cap de om. ISPIRĂSCU, L.260.
Aoleo, bine zici : despre nenea Ion este vorba ? HFM.57.

7. Exclamație de dor. Strigătul de dor al Românilor [este]
"Aoleu și oliolio!" ODOBĂSCU, I 207. / (Adesea, ca refren în poe-
zii populare) Pentru tine rujă' ~~xxx~~ Mă rup câinii și mă latră,
Aoleo ! IARNIK-BĂRSWANU, D.370.

II. S u b s t. l. Bocet, vâicăreală, solesală. S'a pot-
nit... la plâns și la soleo. PANN, W.V.62/18. Fuge de la soleo,
și dă peste oleoleu ! id., ap.HFM.1255.

2. (Ironie) (În forma soleu) Aur, imitație de aur. Când
un lucru nu e de aur bun, poporul zice, în glumă, că-i de "soleu!"
HFM.1254. Inel de auleu. PAMFILĂ, I.II.

[Accentuat și : soleo, a-oleo. / Și : soleu, solea, alee,
solio, alio, aleo ; olio (ANON.CAR.) ; auleu, auliu (TDRG.) ; aulea
(GOROVHI, C.II), auleo ; (Mold. ; prin apropiere de v a i) valeu,
valeo, valio, valiu (ȘEZ.III 6) ; soileo (COSTINĂSCU) ; d'auleo,
d'aleo, d'aleu interj. 7

-Compus din interj. a(u) : și din le(le) :

AOLĚU : interj. v. soleo.

AOLĚ¹ vb.IV. T r a n s. și r e f l. A (se) bocî, a (se) văicăra, a (se) plînge. Cu soru-sa sedea de multe ori plîngându-l și hăolindu-l... DOSOFTEIU, ap.TDRG.55. Te bocesc, te solesc, îți pun lumânarea. JIPĚSCU, ap.TDRG. Și-am prins tare-a mă cânta, și-a mă văsta, și-am prins a mă dăuli și-a mă glăsuî... MARIAN, V.123. Ce te hăulești ? id.D.101. / A b s o l. Și m'am trezit de odată... De mînuri legate... plîngînd, oftînd și dăulînd. MARIAN, NU.22. [Prez.ind. solesc. / și : ăuli (prin confuzie cu hăuli) haolî, hăuli, (după d'soleo) dăoli, dăuli vb.IV.]

- Derivat dela soleo cu sensul original a s t r i g a s o l e o.

AOLĚ² vb.IV. v. hăim hăuli.

AOLĚCĂ : interj. (Numai în poezii populare; adesea în glumă) Interjecție exprimînd o ușoară părere de rău, amestecată cu iubi-re sau cu plăcere. Aolică, lică floare ! De n'ai fi fărmeătoare. Nu m'ai abate din cale, Să calc pe urmele tale ! ALECSANDRI, P.P. 277. Aolică, d'aolică, Mult mi-e drăgulîta mică. id.P.P.279. Au-lică, bine mi pică, Crăstăveți cu mămăligă ! ZANNE, P.III 517. [și : d'aolică, aulică, aolico (TDRG.), olica (ȘHZ.I 226) interj.]

- Derivat din soleo : cu suf. -ică.

AOLĚO : interj. v. soleo.

AORAR s.n. v. orar.

AOREA adv. (Învechit și regional) Cîteodată, uneori. Aoria

pătrundea și păreții. MOXA (1620) 404/2. Mâncări.. nu-m/1/7 tre-
bue, numai pâne și masline și soare viarze. DOSOFTVIU, V.S. 151₂.
Aorea amândouă aceste slove... le întrebuințează. P. MAIOR, IST.
 132/16. Măcar că soarea era biruința Sârbilor, dar ce folos, că
Turcii nu da dosul. DIONISIU, C. 229. / (Repetat) Când... când,
 acum... acum, aci... aci, câte odată... altă dată. Fata mea rău se
drăcește și soarea cade în apă, iară soarea în foc. CORESI, ap. HNM.
 1258. Aoria biruia Grecii pre Troiani, aoria Troianii pre Greci.
 MOXA, 353/28. DOSOFTVIU, V.S. 6₂. Îi mânca, a oare friptură a
oare rasol. DIONISIU, C. 222. Mirare că oare tot e vesel, tot e
poet. CODRU-DRAGUȘANU, C. 27. / (Azi încă, în Țara-Oașului) Câte
 odată, uneori, altă dată. Aorea... soarea.. = când... când.. CAN-
 DRUA, T.O. / Si : soaria, soare, soarea adv.]

- Din a(2) + oare sau ori (cf. a-dese-ori, a-rare-ori
a-bună-oră etc.). Cf. alb. shere "alsdann, hierauf").

AORWOLA s.f. v. aureolă.

AORIST s.n. (Gram.) (În unele limbi) Timp verbal repre-
 zentând o acțiune nedeterminată din sfera trecutului.

- N. din fr. oriste, germ. Aorist, lat. aoristus,
 grec.

AORTA s.f. (Anat.) Artera principală care pleacă de la
 inimă și din care se desfac apoi toate vasele arteriale ale cir-
 culației celei mari a sângelui. [Pl. -orte.]

- N. din fr. orte.

AORTIC, -A adj. (Anat.) (Care ține) de sortă.

- N. din fr. aortique.

AORTITA s.f. (Pat.) Inflamație a (tunicii externe a) aortei.

[Pl.-tite.]

-N.din fr. aortite.

AP (Cu înțeles nepredizat) Să mi dai a căciulă a ta, căciulă de țap bălțat, făcută ap în ap, să ți dau verde comănc, să mi-l porți vara cu drag. MAT.FOLK.1076.

APĂ s.f. I. 1. Corp incolor (aproape) fără miros, lichid la temperatură normală, alcătuit din două volume de hidrogen și un volum de oxigen ; masa (sau cantitatea) acestui lichid. Diân patru toameale cunoaștem, că iaste adunată și făcută lumea : foc, văzduh, apă, pământ. MS. (s.XVII), ap.HWM.1260. Cumu-i apa cea de ploaie, ce să pogoară din nuări pre pământ. VARLAAM (1643), ap.GCR.I 107/10. Bând odată apă pe osteneală, au căpătat oftică. DRAGHICI, R.3/11. Lacurile, de unde bea curcubeul apă. DAVIDOGLU, O.C.100. Pe... coviltirul trăsuri... se înșirau picăturile de apă. DUMITRIU, B.F.90. Vra nevoe de multă apa și apa o scotea din gărlă. PAS, L.I 71. A umplut iar cupa albastră, aruncându-și-o ca pe-o apă... în fundul gătlejului. SADOVEANU, N.F.16. Badiu meu... Făcutu-și-a o fântână și strigă seara pe lună: "Hai, mândră, la apă bună. Apă bună de băut, Gură dulce de vândut, Apă bună de gustat... Să n'ai teamă de bărbat". IARNIK-BĂRSBANU, D.233. H x pr. A bate apa în piuă = a spune mereu același lucru, a se repeta, a nu înainta de loc (intr'o discuție). Hu știu ce știu eu: degeaba mai bați apa'n chiuă să s'aleasă unt, că nu s'a alege niciodată. CRĂNĂ, P.118. Sângele apă nu se face = sentimentul înrudirii de sânge nu slăbește sau nu se pierde niciodată. Nevasta celui bogat de multe ori făcea zile fripte bărbatului, ce să-l poată descotoro-

si odată de frate-său. - "Apoi dă, măi nevastă, sângele apă nu se face. Dacă nu l'oiu ajuta eu, cine să-l ajute?" CRANGA, P.38.

A nu avea (nici) după ce bea apă = " a nu avea nimic de mâncare (după care să ți se facă sete), a fi sărac lipit, sărac cu desăvârșire. A sorbi (pe cineva) într'o lingură (sau intr'un pahar) de apă = a plăcea sau a iubi pe cineva nespus de mult. Broasca se dete de treinori peste cap și se făcut o zână gingașă și plăpândă și frumoasă, cum nu se mai afla sub soare. Îi venea flăcăului, de drag, să o soarbă într'o lingură de apă. ISPIRĂSCU, L.35. A îmbăta pe cineva cu apă rece = a ameți pe cineva cu vorba, a-l încanta cu vorbe goale, cu făgăduieli. Îndrugau vobbe potrivite, ca să îmbete lumea cu apă rece. POP.ap.HFM.1269. A fierbe pe cineva fără apă = a chinul pe cineva fără îndurare. ZANNE, P.III 448. A spăla (sau a da) (ceva) în mai multe ape = a spăla în mai multe rânduri de apă, ca să se spele bine, să se facă curat de tot. A face un lucru apă = a face un lucru să dispară, să intre în pământ (ca apa). HFM.1271. A fi (toti) o apă și A face o apă (din toate) = a fi egali, a șterge toate deosebiri, a (se) contopi într'una. A face o apă din toate acele popoare... iată ceea ce se frământase... în creierii lui Iosif al II-lea. ~~XXXXXXXXXXXX~~ ODOBĂSCU, III 521. De când cu Unirea, o apă suntem toti. PAS, L.I 10, cf.272. A scoate apă din piatră (seacă) = a face un lucru (aproape) peste putință, a face pe dracul în patru, a fi foarte ingenios. Cu una cu alta, mai cu ce avea de la părinți, scoase apă din piatră și ajunsă a fi jinduit de multe fete din sat. DELAVRAN CWA, ap.HFM.1273. Om ca Gheorghe mai rar; Acela scotea apă din piatră (= om zdravăn și priceput). PAMFILU, J.II. A scrie pe apă = a da uitării, a nu ține socoteală (de ceva). ZANNE, P.V 586. A da apă la șoareci = a plânge. Tare mi-a fosu urit cu femeile ! Cum se întâmplă ceva, cum se bleoiesc și dau apă la șoareci ! PAS, L. I 264. A duce apă cu ciurul sau A căra apă la puț (TDRG.) = a

face încercări zadarnice, a face o muncă fără rezultat. A face
cuiva apa (în care se scaldă mortul) = a-l omori, a-l pune bine.
 BARCIANU. A face apa (unei lăuze) = a se duce la preot ca
 s'o sfintească. PAVLĂSCU. / Apă dulce = (în opoziție cu a p
 a s ă r a t ă a mărilor) apă de băut din râuri sau lacuri). Am
scos acest izvor de apă dulce și pururea curătoriu, adăptoare
de suflete omenesti. SILVĂSTRU(1642), ap.GCR.I 98/17. Pești de
mare și pești de apă dulce. / (Transilv., la mineri) Apă poliei-
tă = apă care conține aur. Acolo sânt ocme foarte alese.
Aproape de dinse cură în jos o apă..., care să chiamă Arinaș,
și-i zic apă polită. GEOGRAFIA ARDEALULUI (s.XVII), ap.GCR.
 176/20. / (Regiunea Stalin) Apă aspră = apă de izvor, calcaroa-
 să, care nu e bună de spălat (rufe) ci se m o a i e cu ce-
 nușă, sodă etc. / Apă moale = (în opoziție cu a p ă a s p r ă)
 apă de ploaie, bună de spălat. / Apă goală (sau chioară) =
 apă curată, neamestecată cu vin, (f i g.) ciorbă subțire și
 fără zarzavat ori bucăți, ciorbă lungă. Sleite [infanteriile]
de apa chioară a cazanelor, de apa leșetică a marmitelor. CA-
 MILAR, N.243. Hei !.. neuztori de apă chioară. BENIUC, V.145.
 / F i g. Apă goală = o nimică toată. PAMFILU, J.383. / (Ades
 fără atributul m i n e r a l ă, și determinată prin numele
 localității unde izvorăște) Apă (minerală) (de...) = apă de
 izvor, care conține substanțe minerale în ea și folosește la
 băut sau pentru băi (pentru vindecarea anumitor boale sau afec-
 ționi ale corpului). Cf. b o r v i z. Apă de Căciulata, de Slă-
nic, de Covasna etc. / (În superstiții și obiceiuri populare)
Apă ne(i)ncepută =(pentru descântece) apă din care nu s'a scos
 încă pentru băut (în ziua respectivă). "Cum trebuie să te in-
grijasecă ?" "Să mă spele în toate zilele cu apă neincepută." IS-
 PIRESCU, L.15. / Apă vie = (în basmele poporului) apă care în-
 vie morții. Poporul... știe ! I-a zis Chivără Roșie Lâng'un iz-
vor ca de apă vie. BENIUC, V.154. Apă moartă = apă care ucide

(prin strâpîre cu ea). Să-mi aducă... apă vie și apă moartă de unde se bat munții în capete. CRĂNGĂ, P.272. / Apă (mare sau sfîntită) = aghiasmă. HFM.1279. / Apă botează = bobotează. CANDREA, T.O. Apă molizată = apă sfîntită. C.V.1950, nr.4,41.

2. (Cu sens colectiv) Izvor, fântână, puț, pârâu. (râu etc), lac, baltă, mare etc. Acesta adună oști mari, pre apă și pre uscat. MOXA, 351/13. Va fi ca pomul lângă apă, Carele de o roadă nu să scapă. DOSOFTHIU, PS.12. În luna lui Septembrie s'au pornit ploii grele, cât au venit apele mari, afară din măsura lor. MUSTE, ap.HFM.1288. O apă mare, carea se numește Mare despre miez-noapte. DRĂGHICI, R.5/29. Multe ape ne depart(e). RĂTEGANUL, CH.8. Trecând peste nouă mări, ... nouă țări și ... nouă ape mari. CRĂNGĂ, P.208. Un om venea cu caii dela apă... PRUDA, I.73. Bate vînt de peste ape. BĂNIUC, V.115. Va țâșni... suvoi de ape. id.ib.7. Apele s'au involburat răscolite. DEȘLIU, G.38. Răscoala o înconjoară ca o revărsare de ape în care se va îneca. DUMITRIU, B.F.90. Împreună cu ei venea și svonul de ape, de pe baltă. id.ib.28, cf.162. Acel vînt... vine... de pe ape în veșnică mișcare. MĂDOVHANU, N.F.25. Munți înalți, Mândria pământului, Cu izvoare adânci, Cu apuri calde. ȘEVASTOS, N.191. Apa curge, pietrele rămân. / (Uneori complinit prin numele râului, văii etc.) Au vîndut a lui dreaptă ocină și moșie din sat din Filipești, ce iaste pre apa Oikuzului. HRIȘOV (1691), ap.GCR. I 38/26. Să-mi aduci vasul cu botez, care se păstrează într'o bisericuță de peste apa Iordanului. ISPIRĂSCU, L.29. Mi se făcuse dor... de apa... Desnei. BĂNIUC, V.22. / (Însoțit de un epitet, se poate postpune numelui râului, văii etc.) Mureș, Mureș, apă lină, Cin'te bea tot se nstreină. ZANNE, P.VI 210. / (Complezit prin "izvor,", "râu", "mare" etc.) Întreaga masă de apă a izvorului, râului, mării etc.; valuri, unde. Focul meu a-l stinge nu pot e cu toate Apele mării. HMINĂSCU,

P.38. Răsare lumea... rumenind... a râurilor ape. id. ib. 183. Ca un fluviu puternic ce strage în albia sa largă apele izvoarelor și ale norilor, Eminescu a unit în opera sa ideile și sentimentele... binefăcătoare [ale] mișcării pașoptiste. SCÂNTHIA, 1950, nr. 1634. / F i g. Apele limpezi ale conștiinței. CONTEMPORANUL, S. II, 1949, nr. 156, 4/5. / Apă curgătoare = apă care curge, râu, izvor, fluviu etc.; apă stătătoare = apa care nu curge, baltă, lac, mare etc. Pești de apă curgătoare și de apă stătătoare. Cu nevodul pescuți și cu undița undiți. ALWC SANDRI, P. II 105. Au mai venit... cele mai frumoase iele și zâni unele ivite din apele stătătoare, altele din umbroase izvoare. ISANOS, T. L. 39. / Apă lină = apă care curge lin, încet, fără valuri; apă repede = apă (de munte) care curge repede de tot. / Apă adâncă = se spune despre un om potolit în aparență, dar în care nu știi ce zace. IORDAN, STIQ. 378. / F x p r. (Despre o apă c u r g ă t o a r e) în susul apei = (prin raportare la locul unde ne aflăm sau la un loc anumit pe cursul apei) în partea superioară, spre izvor; în josul apei = în partea apei spre vărsare. A cere pământ și apă = a cere dușmanului supunere deplină. Împărați, pe care lumea nu putea să-i mai încapă, Au venit și'm țara noastră, de-au cerut pământ și apă. EMINESCU, P. 240. A ști (sau a vedea) în ce apă (sau ape) se adapă (sau se scaldă) cineva = a-și ști dispoziția momentană în privința unui lucru, gândurile, apucăturile (precum știe vânătorul locul, unde vine animalul să bea apă). Să vedem în ce apă se adapă. cf. POLIZU. A-l lăsa (pe cineva) să se scalde în apele sale (PANN, P. V. II 100) = a-l lăsa în voia sa, a-l lăsa să facă ceva după cum îi e cheful, după cum îi taie capul etc. Totți se scaldă într'o apă = toți sânt de o potrivă. PAMFILE, J. 382. A pluti în apele cuiva = a fi (cu totul) de părerea cuiva, a-i ține isonul. Sper că... îți voi fi intrat cu totul în

plac și că deocamdată mă pot răsfața plutind pe deplin în apele tale. ODOBŢESCU, III 155. A călători în rele ape (ZANNE, V. 112) = a fi pe drumuri primejdioase. A fi în apele sale (întrubunțat mai ales la negativ) = a se simți bine, în largul său. Iorgule... ai ceva care mi tănuiești... Nu ești în apele dumitale... ALECSANDRI, T.1433. A nu fi cu toată apa sau în toate apele (PAMFILE, J.I 383) = a nu fi în toate mințile. Tu nu ești cu toată apa! SLAVICI, ap.TDRG. A-i veni cuiva apa la moară = a se schimba împrejurările în favoarea cuiva. Îi veni-se acum și lui Dănilă apa la moară. CRHANGĂ, P.59. A-i lua (sau a-i tăia) cuiva apa (de la moară) = a pune pe cineva în imposibilitate de a face ceva; a schimba împrejurările în defavoarea cuiva. M'am zbatut cât am putut... da-mi luase apa. CARAGIALE, S.87. I-a luat apa = i-a luat înainte. PAMFILE, J.II. A scăpa căciula pe apă = a scăpa prilejul. PAMFILE, J. 383. (A ști, a vorbi, a spune ceva) ca (de) pe apă sau ca apa = în mod curgător, curent. Chirita: "Lă-ști suzit / cum vorbesc frățuțeste /? Ca apa!" ALECSANDRI, T.464. Par'că ești un zodie-riu, de le spui toate, ca de pe apă! SBIŢRA, P.236. Aș fi spus toate regatele, marile ducate și ducatele Germaniei... ca pe apă, fără să mă opresc, fără să răsufli. DELAVRANCHA, ap.TDRG. A pescui în apă turbure = (fiindcă într-o apă turbure se prinde lesne pește) a se folosi de turburarea treburilor publice sau particulare spre a realiza un câștig. POENAR, ap.HHM.1270. / (În superstiții populare) Apa Sâmbetei = o apă care curge pe o câmpie stearpă (arsă parcă de foc) aflată în jurul iadului și care se revărsă în iad. (MARIAN, I.459); Plângerile țărânului se duc pe apa Sâmbetei. GALAN, Z.R.175. Dar dacă s'ar duce pe apa Dunării și a Sâmbetei toți ciocoi, poate că n'ar fi rău. PAS, L.I 255. apa Duminicii = râu mare și limpede care curge pe câmpiile (pline de b nătate) din jurul raiului și care se revărsă în raiu (id.ib.476). (Blestem) Duce-te-si pe (sau cu) apa Sâmbetei = lua-te-ar dracul, sănu te mai văd, id.ib.459.

A se duce pe apa Sâmbetei (sau gârlii) = a se prăpădi, a se pier-
de. Com.V.C.ȘOARHC (Piatra Neamț). Când să-și dea pușca'n pri-
mire îl chema majurul... și toată bucuria i se ducea pe apa
Sâmbetei... CAMILAR, N.I 18. Ce'necropești vara, se duce iar-
na pe apa gârlei. PAS, Z.I.252. Apa mortilor = o tremurare a
aerului, care dă iluzia unei ape curgătoare pe o câmpie întin-
să (în zile calde). peste întinderile de la hotarul vederilor
jucau valurile apei mortilor, această fermecătoare și amăgitoa-
re arătare. SANDU-AIDKA, U.P.57. A încheaga apele = a le face
să înghețe sau să stea pe loc. [Mama] încheaga apa numai cu
două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare. CREANGA,
A.34. Aflară despre un vrăjitor meșter, carele încheaga și ape-
le. SPIRUSCU, ap.HFM.1278. (F 1 g.) Minte de încheagă (sau
îngheată)apele = spune minciuni mari de tot, gogonate.

III 1. (Însoțit de un atribut; despre preparate indus-
triale, farmaceutice, de toaletă, de parfumerie etc.) (Adesea
traducere din alte limbi) Orice lichid care n'are alt nume în
românește; atributul poate arăta: a) locul de fabricație,
care i-a dat numele: Apă de Colonia (după fr. eau de Cologne).
Cf. O d i c o n. I-am turnat pe gât câteva lingurițe de
apă de Colonia. C.NEGRUZZI, I 62.

b) Materia (sau planta) cu ajutorul căreia se
prepară sau pe care o conține. Apă de trandafir, apă de melisă,
apă de salcâm, apă de pelin, apă de castraveți etc. [Cu] cără-
midă arsă stropită cu apă de salcâm și apă de pelin... își in-
tinde pelița [cu] buretele mușat în apă de castraveți... își
scotea petele... GHICA, ap.HFM.1289. / Apă de sodă sau apă ga-
zoasă = sifon (cf. fr. eau gazeuse, germ. Sodawasser). / Apă
oxigenată = lichid cuprinzând o cantitate de oxigen dublă de-
cât apa obișnuită și care are proprietăți dezinfectante și de-
colorante; se întrebuintează în medicină și industrii. MACARO-
VICI, CH.255, of.271. / Apă de clor = soluție de clor în apă

(2-3%) folosită ca decolorant și dezinfectant. MACAROVICI, GH. 269. / Apă de brom = soluție de brom în apă (3,5%) folosită ca decolorant și (rar) dezinfectant. id.ib.272.

c) Scopul pentru care se întrebuintează. Apă de ochi, apă de față. etc.

d) o calitate esențială a lichidului (după germ. Sauerwasser apă-acră = apă minerală). / (După fr. eau royale) Apă regală = amestec de acid clorhidric și acid azotic (PONI, III) care dizolvă aurul și platina. / (După fr. eau forte) Apă tare = acid azotic diluat cu apă (folosit în tinichigerie, pt. lipituri). / (După fr. esu de la reine de Hongrie) Apa Crăesed = alcoolat de rozmarin. HNM.1289. / (Mold.) Apă-de-nimic. Umii bolnavi / de tuse / cumpără sanabor și apă-de-nimic, că zic că se mai ușurează. ȘHZ.IV.29. / Apă-de-ose = iodură de potasiu. cf.DDRF.

2. F i g. Secrețiuni apătose ale trupului omenesc:

a) Lacrimă. Bărbia i-o ridică, s'uită'n ochii'i plini de apă. MINESCU, P.193.

b) Scuiptură salivă. F x p r. A-i lăsa (cuiva) gura apă (după ceva) = a avea o poftă mare după ceva, a dori ceva nespuns de mult. Le lăsa gura apă, la toți, după o așa bucatică. ISPIRESCU, L.213. Îți lăsa gura apă, când te-i uita la ei cum mă mănâncă. JIPESCU, O.153. / (Regional) Te-a trecut apa sub limbă (HNM.1271) sau îți îngheată apa sub limbă (PAVLESCU) = e un ger mare (de crapă pietrele).

c) Lichid seros. Despre bucele dulci se spune că "apătosează" sau "lăsa apă". F x p r. A lăsa apă (unui animal) = a sparge sau a înțepa o bubă, o umflătură, ca să se scurgă lichidul adunat în ea. / F i g. A lăsa apă cuiva = a scoate cuiva o idee greșită din cap. PAVLESCU.

d) Sudoare. A fi (numai)(o)apă = a fi plin de sudoare, și să transpire a fi transpirat leocă. Luptătorii

erau toți apă. CATANA, P.B.III 99.

III. (Pat.) Nume popular dat diferitelor boale. 1. Dropică. "Are apă" se zice la cei bolnavi de dropică. HFM. 1292. / P. e x t. A avea apă la cap = a) (in sens propriu) a fi hidrocefal, b) (f i g .) a fi prost, idiot.

2. (La vite și cai) Umflăcută a picioarelor dela genunchi în jos (plină de lichid). Cf.HFM.1292. "Da ci i-i bou-lui, vere Gheorghii?" - Ia o luat apă la un chicior. Ib. / (la oameni) apă la genunchi, apă la plămâni. N x p r. (Despre cineva care alunecă și cade într'una) Are apă la picioare. COM. PAVLESCU (Dâmbovița).

3. C o m p u s : (Învechit) Apa-trândului = dizenterie. Fu tatălu lu Poplie de mișă și de apa trândului (v i n- t r e N. TESTAMENT, 1648, BIBLIA, 1688) lăimngedu. COD, VOR. 98/1.

IV. (La pl.) Luciul sau sclipirile pe care anumite obiecte le capătă sub razele de lumină. O pală de Taban, cu apele negre pe tăis și cu mâner de pietre scumpe. ODOBESCU, I 132. Părul... undeză, făcând ape-ape. DELAVRANCHA, S.108. [Vă-lătuci / de nori, ce făceau ape, sclipind ca niște bucăți de sief. VLAHUȚĂ, N.24. Și'n apa lor [a giuvaerelor / răsfrânt-am minunea tinereții. MACHDONSKI, O.I 3. Era ea... neagră din fire și toată lumea îi zicea : "Tiganca"... Da era frumoasă... frumoasă tare... cu părul în apa penel de corb. SADOVEANU, SAM VI 63. Smaragde care aduc cu apele ochilor tăi. KIOPSTOCK, F.248. Desfăcut o cârpă frumoasă în multe ape, dar mâncată în mijloc în două locuri. DUMITRIU, V.L.61. Iua fiecare inel, fiecare pereche de cercei... [și / le făcea să și joace apele și sclipirile în lumina... flăcării. Id.B.F.94. Și-și cercetă atent în oglinda cu ape verzi fața pământis. V.ROM. Noiembrie 1950, 95. ~~Apă albă~~ C o m p u s e : Apă albă = cataractă; apă neagră = negresă pe ochi, pierderea vederii prin paralizia nervului optic. Aceea ce i-au scoperit chiar linta ochiului.

fiind puțin cam albă, nu este albeată, ce unii zic apă albă, iar unii zic apă neagră (a.1815). URICARIUL, VII 69.

V. (Cor.) Joc la nunțile țărănești ; g ă l e a t a .
Cf. MARIAN, NU.478, HFM.1290-92, SEVASTOS, N.152.

VI. (Reg.) Rouă. Când s'o lua apa, să dai drumu la cârlani. C.V.1950,nr.4,35.

△Pl. ape și (rar) apuri. / Seris și (sec.XVII)
appă HFM.1281]

- Din lat. agua ; ital. acqua, sard. abba, engad. ouua, v. prov. sigua, fran. eau, span. agua, portg. agua.

APADUC s.n. v. apeduct.

APADUCERE s.n. v. apeduct.

APAGOGIC, -A adj. Care dovedește ceva prin arătarea imposibilității contrariului, prin reducere la absurd; uneori se întrebuintează în geometrie.

-N. din fr. apagogique.

APAI adv. v. apoi.

APALT s.n. (Învechit; rar în epoca Fanariotilor) Darea în întreprindere, luarea cu arendă a încasării veniturilor (comunei, statului) rezultate din vânzarea unor lucruri, de consumație. Apaltul cărților de jocu, ce vin sice în țară (a. 1823). URICARIUL, V.56/21. Carnea, pânea și luminările se vindeau la contracții cu apalt și se însemna în contract prețul fix. FILIMON, ap. TDRG. I 74. 480 de galbini și o sută de teste-le de la apaltul cărților de joc. ALECSANDRI, T.1354. △pl.

palturi.]

- Din ital. appalto.

APANAGIU s.n. v. apanaj.

APANAJ s.n. I. 1. (Invechit; în regimul feudal- capitalist) Domeniu, venit anual, proprietate acordat (de un suveran sau de un parlament) unui membru al unei familii domnitoare etc. Acest venit... este cunoscut ca un apanaj a(1) Doamnei. URICARIUL, VII 108. Apanaje, eu, Estargiu, i-am dat. PAS, L. I 276.

2. F i g. Țară exploatată de cei care dețin puterea politică. Moldavia se hotări de apanagiu Fanariotilor. Un veac de mulse țara de acești arendași. C. NEGRUZZI, I 277.

II. P. e x t. Ceea ce este propriu cuiva; parte, privilegiu. Filosofia noastră nu este nicidecum apanagiul unui număr restrâns de filosofi de profesie, ci constituie bunul întregii noastre intelectualități sovietice. CONTEMPORANUL, S. II, 1948, nr. 104, 14/2. În provincie, teatrul era apanagiul unor anumiți oameni care se succedau, întotdeauna aceiași, cu regularitate, la fiecare spectacol. Ib. 1948, nr. 107, 10/1.

[Pl.-naje și -najuri. / Și : apanagiu s.n. (-naji).]

- N. din fr. apanage.

APAOS s.n. = paos. Pe la 6 August (Schimbarea-la față) ... poporul face must și-l duce la biserică pentru apaos și colivă sau jertfă de struguri. HFM. 1260. La înmormântare, "apaos" se chiamă vinul cu care se stropește în groapă. HFM. 1260. [Pl. (neobisnuit) -apaose și -paosuri. / Și : apaos s.n.]

APĂR s.m. (Mold.) 1. Căratör, aducător, vânzător de apă. Cf. s a c a g i u. Rânduim ca să se dea plata... pentru 20 de ucenici străini și săraci ce se vor afla la școală, pentru mâncarea lor, hârtie și cerneală, cu bucatariul și spariul lor (s. 1766). URICARIUL, XIV 190. Șahân e un apar scurt, gros, cu mâinile lungi. SADOVEANU, O.I 202. La Toledo [doi băieți] rămân în serviciul hanului, unul ca apar și altul ca contabil. CALINEȘCU, I.115.

2. (Astr.) Constelație așezată între zodia țapului și a peștelui; vărsătorul. Apariul = vărsătorul de apă, ydrohoul. MSS. (s.XVIII), ap.HFM.1259.

3. (Învechit) Corăbier. Tatămieu, Apariul, prin multă vreme... cu corăbieria imblând... CANTEMIR, IST.259.

[Promunț. și apari(ü). / Pl.-pari. 7

- Derivat dela apă cu suf. -ar. (Nu e probabil să fie continuarea directă a lat. aquarius).

APĂRĂ vb.I. I. T r a n s. (Învechit și regional) 1. A opri, a împiedica, a reține; a respinge, a (în)depărta; a nu lăsa pe cineva să facă ceva, a nu lăsa să se întâmple ceva. Deaci dzise sutagului se străjuiască Pavel... și nece urul să nu apäre (o p r e a s e ă N.TESTAMENT,1648, BIBLIA,1688) de si lui, cum se nu-i slujescă. COD.VOR. 63/3. Atunce aduseră cătră el un fecior, să pue mâna spr'insul si să se roage. E ucenicii apără ei. Is. zise lor : lăsați feciorii și nu apără (o p r i BIBLIA 1688) lor să vie cătră mine. TETRAV.233. Zise Petru : "Pentru ce mă apărati și nu măsați să intru?" MSS.(s. XVII), ap.HFM.1305. / (Construit și cu obiectul în dativ) Nu apărareți lui ; cine nu e cătră... noi, cu noi iaste. CORESI, ap.CP.195/2; Ioan amu apără (c o n t e n i a BIBLIA,1688) lui și grăi. TETRAV, 204. [Lăutarul, ducând "obonul către mireasă, zice: 7 "Ceasu ăi bun ăă dea Dumnezeu !." Dar mireasa

il apără cu mâna;... a doua oară... zice: "Noroc bun să dea Dumnezeu ! Mireasa însă iară-l depărtează cu mâna. HFM.1306. Lucre și facă, că doar nu-l apără nime. VICIU, GL. Cerând de la cineva voie de a face ceva, acela în semn de permisiune zice : "cine te apără ?" adică : "cine te oprește? poți face !" Com.CORBU, (Zagra-Transilv.) / S p e c. (Păstorit) (Despre oi, vaci, cai etc.) A (le) întoarce, a(le) abate dela un drum greșit (Com. din Siraia); a le îndepărta de un loc unde pășunatul e oprit, apropiindu-le de locul unde se află păzitorii. Apără și boii mei, neicutule ! Com.PAVELNCSU (Ilfov, Prahova,Ialomita). Apără boui încolo, nu-l lăsa la orz, alungă-l ! HFM.1306. / (Învechit) (Despre oameni) A căuta să întorci pe cineva dela o hotărâre, ori dela o intenție, a desmânta ; a feri cu dojană sau cuvânt de ceva rău (LB.). Iară boierii... îl apăra de acea cale, să nu se ducă den țară și den domnie. N.COSTIN, ap.TDRG.

2. F i g. (Învechit) A refuza ceva cuiva. Vrea-rea buzelor lui n' ai apărat (o p r i t. PSALT.1651, l i p s i t BIBLIA 1688) lui. DOSOFTEIU, ap.HFM.1305. Rugându-se craiului de ajutor..., nu i-au apărat craiul ajutorul său. N.COSTIN, LFT. I²,135.

II. 1. R e f l. A se retrage. Iară cel drept den credință va trăi și, de să va apăra, nu bine va sufletul meu intru el. BIBLIA (1688) 907¹. / A se da înapoi de la ceva. Dar boierii, ca să izbutescă, nu se apără nici de asasinat, nici de trădare. BALCHSCU, M.V.16. / A nu consimți, a face împotriri. Cf. n e a p ă r a t. Boierii s' au apucat de Stefan Petriceico... să-l rădice domn: el, apărându-se, să nu fie, și vrând să fugă noaptea, ei l-au păzit să nu fugă. MUSTE, LFT.III 13/25. Mult s' au apărat Antioh... și nu vrea să facă acel obicei. NECULCH, LFT.II 314/8. Bogatul, văzând că casa chilipir

o cumpăra, Nu se gândea mai departe, deși'ntâiu se apăra. PANN, ap.TDRG. / A nu primi, a respinge, a refuza ceva. Nu mă voiu apăra a face aciaia care-mi poruncești. DOSOFTEIU, V.S.82. Che-
mară și pre sv/â /ntul și, neapărându(-) să luă și ucenicii cu
sine de mearșă. id.ib.II 5₂. S'au apărat a face rugă. MINHIUL
(1776), 18₂. / S p ea. (Jur.) (Învechit) Pot să se apere de
tutele persoanele care fac parte din cler. HAMANGIU, C.C.96.

/ A găsi un prilej spre a nu îndeplini ceva, a pretexta, a se
scuza. Deaca dzise lui Petru Domnul să arunce mreia în mare,
să năie veneadze peaste... începui a să apăra dzicând: "Învăță-
toriu, toată noaptea am trudit și nemică n'am prins". VARLAAM,
C.310₂. El s'au apărat, că... i-i urit a să osteni. DOSOFTEIU,
V.S. 30. / A ocoli, a evita ceva sau pe cineva. Ce? Pentru că
o datorie... e anevoioasă, suntem care în drept a ne apăra de
dinsa ? BALCUSCU, M.V.343, Apără-te cu bună chibzuire de toate
întreprinderile cele primejdioase. MARCOVICI, D.11/25. Amor...
de care eu în viață foarte mult m'am apărat... PANN, H.I 46/
25.

2. T r a n s. și R e f l. (Adesea a b s o l u t) A(-
și) garantează siguranța personală (sau avutul) prin ferire sau
scutire de o primejdie, prin adăpostire împotriva ploii, vântu-
lului, frigului etc., prin împotrivire la un atac etc. Hifthe-
mie... să fie volnic... să-și apere brăzda ce iaste mai sus
de mânăstire, de câtră toți oamenii... MSS. (ca a.1612), ap.HNM.
1300. Cela ce să va apăra de vrăjmasul său să nu-l ucidă, și
de-l va ucide... să nu aibă nice o certare. (Cf. Caz de legiti-
mă a p ă r a r e). PRAV.MOID. 47₁. Pavăză... cu care ne apă-
rămu de săgețile ceale aprinse... BIBLIA (1688). pr. 4/8. La
vreme de nevoie să se poată apăra din cetate. DRĂGHICI, R.165/3.
În parte de demainte mă vor apăra copacii, iar câtră cea di-
napoi muntele. id.ib. 49/6. Te apărăm de tot vântul. BARAC, A.
32/13. Vezi cel împărat puternic, că se apără cu blana Ce ur-

sului au dat firea de învălitoare iarna. KONAKI, P.291. Cei mai
juni se apărau cu turbare. C.NEGRUZZI, I 152. Un cort... nu vă
poate apăra de nestatornicia văzduhului. id. I 39. / (În Iro-
 mie) S'a împlinit vorba ceea : Apără-mă de găini, că de câni
nu mă tem ! CRĂNGĂ, P.188. Care-i vedea-o că se apără / de al-
bină / cu năframa, să știi că aceea este fata împăratului. ib.
 ib.271. Cu crengi îl apăr pajii de muscote și zăduf. EMINESCU,
 P.194. Fu cuprins de încredere și-si spuse : "Iscovici mă apă-
ră. O să-i liniștească. SAHIA, N.108. Domnul Misirliu... era
jurist. Nu practica; spunea însă că vrea să știe să și apere
moșile. DUMITRIU, B.F.122. Lasă două campanii de rezerviști
și-mi cer să apăr orașul. id.ib.123. Socot că domnul inginer
nu-si închipue c'am fugit dela Pașcani... ca să-mi apăr viața.
 SADOVĂNANU, N.F.184. Am venit și m'au lovit; m'am apărat cât am
putut. id.ib.71, cf.86. Să apărăm averea pricopsiților, ca ei
să doarmă pe-o ureche. PAS, L.I 65. Cooperatie trebuie să apere
... / pe țărănul muncitor / împotriva exploatării și sărăcirii.
 GHEORGHIU-DUJ, R.P.30. În cosite i-am giurat, Să n'o las de lân-
gă mine și s'o apăr de oricine. ALEXANDRI, P.P.24. / F 1 g.
Milostenia... va putia... de cătră sălă drăcească să ne apere.
 DOSOFTEIU, V.S. 96₂. Alexandru-cel Bun... apăra vitejește in-
dependența... BALCESCU, M.V.9. June poste... Apără onorul să
sermanei țeri ! ALEXANDRI, P.80. "Și de crunta-mi vieție tu
te aperi cu'n toiag?"... "Eu ? îmi apăr sărăcia și nevoile și
neamul !" EMINESCU, P.240-241. Oamenii... au de apărat / poziții
ideologice / în complexul proces al vieții sociale. VITNER, CR.
 23. Criticul literar... apăra interese de clasă precise. id.ib.
 40. Ce fel de judecător, care tine legea în mână și numai mă a-
pără de leorbăiala avocaților. SADOVĂNANU, N.F.93. Republicile
burgheze... sunt chemate să apere privilegiile claselor exploa-
tatoare. GHEORGHIU-DUJ, R.P.18. Datoria... membrului de partid
este... să apere... unitatea partidului. id.ib.36 cf.10. Tra-
tate / le / de prietenie și asistență mutuală... apăra pasnica

desvoltare economico-culturală a Republicii Populare Române. V. LUCA, CUV.11. Organizatiei unice îi revin sarcinile de a apăra interesele economice și profesionale ale tineretului muncitor. AL.MOGHIOROS, SARC.14. / F i g. Apărând flacăra lumânării cu mâna..., ieși din salon. DUMTRIU, B.F.44.

3. F i g. T r a n s. A sprijini, a susține (pe cineva). Trezește-ți ajutoriu de sfântu și diin Sion apără-te. PSAL SCH.57/13. cf. CORESI, PS.46. / (Mai ales despre Dumnezeu) A păzi, a feri, a ocroti, a lua sub scutul său. Dumnezeu să vă apere de cele rele, și mai rămâneți cu bine ! CRĂNGĂ, P.20. Mândre. mândruța mea ! Vin de-mi strânge brâul meu - Apără-te ar Dumnezeu ! - Că-mi slăbesc puterile. ALEXANDRI, P.P.25. F x p r. (întrebuțat pentru a întări negația sau ca invocație) Doamne-apără = a) cu niciun preț, odată cu capul (cf. D o a m n e f e r e ș t e, p ă z e a s c ă d u m n e z e u). Hu, de-ai fi femeie, nu l-ai lua, Doamne-apără ! C.NĂGRUZZI, ap.HFM.1303. b) (eufemistic) ucigă-l toaca, dracul. O fi "Doamne-apără": să nu ne trecem vremea căutându-l ; mai bine să ne facem cruce și să zicem: "feri-ne Doamne !" RĂTHGANUL, P.I 14.

4. I n t r a n s. și r e f l. A (se) desvinovăți împotriva unor invinuirii sau bănuielei. Cine se știe cu musca pe căciulă, se apără. ZANNE, P.I 563. -Ce-ai strigat, mă, tu guleratul ăla ?... - Hu, nimic ! s'a apărat acesta. PASI L.I 59. / F i g. N'aveți de ce-mi multămi, s'a apărat uncheșul meu. SADOVEANU, N.F.14. / S p e c. (Jur.) A pleda înaintea instanțelor judecătorești cauza(cuiva sau a sa). Te-am apărat din oficiu, dar cât puteam să te apăr? SAHIA, N.83.

III. I n t r a n s. A face o mișcare bruscă (în fața unei primejdii) (cf. dubletul a p a r a) "Hi !" dar de geaba!

Iepele deteră să urnească din loc, dar apărare din cap, sfo-
răire bătând de câteva ori surd copitele nepotcovite, în glod..

T.CHRCEL, SAM.II 504.

[Prez.ind. apăr ; subj. prez.pers.3a să apere și (înve-

chit) să apere (COD.VOR.63/3).]

APĂRIE s.f. = apărie. cf. CRĂNGĂ, FL. Toarnă... toa-
tă apa din fântână pe jăratec... ba încă face și o apărie
prin casă, de s'a îndrăcit de ciudă hârca de la bucătărie.
pd.P.66.

- Derivat dela apă cu suf.-ărie (născut prin conta-

minare din -ărie și -ăie).

APĂRAMÂNT s.n. (învechit) Apărare, pază, protecție. BB.
Atunce împăratul învăță să zugrăvească pre svântul pre scândură,
să se pue la împărătescul visteariu pentru apărământ și depăr-
tare a tot răul. DOSOFTEIU, ap.CCR.664. [Pl.-minte și -mânturi.]

-Derivat dela apăra cu suf.-ământ.

APĂRARE s.f. 1. (învechit) Oprire, opreliste, împiede-
care, piedică. Apărare = piadecă. GIOSAR SLAVO-ROM (s.XVII),
ap.HHM.1308. Mulți ave de lu opria: elu toată apărarea bi-
ru. CORESI, ap.HHM.1308. Oricâte aru ceare oarecine intrunnu-
mele tău , fără de apărare va primi. IOAN DIN VINȚI, ap.HHM.
1308.

2. Acțiunea de a apăra (II 2); defensiune. Unii sfă-
tuia să meargă împăratul cu toată puterea asupra Crâmului, și

să lase o samă de oaste la Chiove, de apărare. NEICULESCU, LFT. II 336/23. N x p r. A se găti de apărare = a se pregăti să se apere. Găsiră în depărtare un lup groznic... Îndată se și gătiră de apărare. ISPIRĂSCU, L. 74. A lua în apărare = a apăra pe cineva. Nevasta, văzând că bărbatul său n' o ia în apărare,... luă o cofită și merse după fragi. MARIAN, SM. II 102.

/ (Jur.) Caz de legitimă apărare = situație în care, fiind atacat, ai dreptul de a lovi pe cel ce te atacă. Domnul Martin Ferenz îi lua uneori apărarea. PAS, L. I 75. Alții luau apărarea prietenului lor. id. ib. 51. / Scutire, scut, ferire, ocrotire, sprijin. cf. VARLAAM, ap. HFM. 1307. Lama... a căreia piele... să-i slujască de apărare înprotiva frigului iernii. DRĂGHICI, R. 67/22. Să fie fecioarelor... întru ispite aparare. C. NEGRUZZI, II 119. Ministerul Sănătății... realizează politica sanitară a guvernului... în scopul apărării, păstrării și îmbunătățirii sănătății poporului. LEG. NC. PL. 122. Pentru a ține sub apărarea lor / a pădurilor / pământurile amenințate. BOGZA, P. M. 10. Republica noastră populară este un instrument de apărare a poporului muncitor. GHEORGHIU-DĂJ, R. P. 19, cf. 29. Uniunea Sovietică... a dovedit... eroicul spirit de jertfă al ostașilor săi în apărarea Patriei Sovietice. ANA PAUKER, CUV. 21. Totii cei ce doresc pacea își intensifică și mai mult lupta pentru apărarea ei. V. LUCA, BUG. 8, cf. 8.

3. (Jur.) (învechit) Scutire (de o sarcină fiscală sau de o hotărâre ori pedeapsă judecătorească). Iar scutelnicii, în locul apărării ce au avut despre banii birului și a menzelului, să aibă de acum scuteala aceea la al treile sfert din patru sferturi ale anului (a. 1804). URICARIUL, I 18. / Motiv de scutire. O tutelă primită este pentru aceeași persoană o legiuită apărare de a nu primi și o a doua tutelă. HAMANGIU, C. C. 97.

4. (Jur.) Răspuns la învinuirile părții protivnice, ple-
doarie. Apărarea a fost scurtă, dar procesul l-a câștigat. / Par-
tea (persoana) care apără. Apărarea are cuvântul !

5. C o n c r e t i z a t. întăritură, fort, meterez. Când
de apropiară de creasta dealului, se repezără cu toții înainte,
fără ordin, ca și cum un sentiment comun i-ar fi îndemnat, să
se arunce asupra apărărilor turcești. ZAMFIRESCU, R.261.

[Pl.-rări.]

- Abstract verbal al lui apăra.

APARAT s.n. 1. (Tehn.) Sistem sau reunire de piese, dis-
puse în așa fel încât să funcționeze împreună; servește în cer-
cetări științifice, în tehnică sau mecanică, ori în viața de
toate zilele. Ne vom servi de următorul aparat, cunoscut sub
numele de machina lui Atwood. PONI, F.20. Da'lene să ne strici
aparatul de colo (arată spre aparatul de radio) nu-ți fuse. SH-
BASTIAN, T.12. Toate aparatele de aruncare (greutate, disc, su-
liță, ciocan) vor fi furnizate de organizatori. COD.ATL.26. Ui-
te aparatul e aici (arată spre un aparat fotografic). Id.1b.19.
Aparate de măsură și control mecanice și termice. LFG.FC.PL.289.
Dincolo... se auzea tăcânitul liniștit al aparatelor telegrafice.
DUMITRIU, B.F.78. Fabricați mașini, utilaj și aparate de calita-
te superioară. SCÂNTHIA, 1951, nr.2178. Aparat de ras. (în con-
vorbiri telefonice) Alo ! Cine-i la aparat [aparatură telefonică] ?
/ Totalitate de instrumente care servesc pentru o anumită muncă,
pentru un anumit scop etc. [La Vădastra ar fi fost] o stațiune
preistorică, ai cărei lăcuiitori se serveau cu arme de peatră
nelustruită..., cu vase de lut lucrate cu mâna... cu tot pri-
mitivul aparat al epocii paleolitice. ODOBNESCU, II 421. / (Filol)

Aparat critic = totalitatea notelor, observațiilor, indicațiilor bibliografice etc., care însoțesc textul unei ediții (de obicei în s u b s o l) aparata științifică = totalitatea mijloacelor de investigație științifică folosite de un cercetător. Ghera [era] înarmat cu cel mai modern aparata științific de cultură al timpului său, materialismul dialectic și istoric. VITNWR, CR. 13.

2. (Biol.Amat.) Totalitatea organelor care servesc la îndeplinirea unei funcțiuni ; sistem. Uneori [la bătrâni] reacțiunea aparatului limfatic poate fi intensă. PARHON, B.39. Aparatul digestiv. Aparatul respirator.

3. F i g. Sistem de organe administrative ale statului, menite să asigure organizarea și funcționarea diferitelor ramuri de activitate. Lenin socotea necesară lansarea unor lozinci apeluri către mase, în stare... să dezorganizeze aparatul puterii de stat țariste. I.P.C.(b) 99. Puterea sovietică reuși... să sfărâme aparatul de stat burghez. Ib.307. Decret... pentru stabilirea aparatului tehnic și administrativ al Consiliului de Miniștri. LFG.WC.PL.71. [Comisiunea] examinează structura și aprobă statele de personal... ale aparatului de conducere al instituțiilor de credit. Ib.269. Organele aparatului de Stat... trebuie să găsească un sprijin activ la orice membru al P.M.R. GHFORGHIU DEJ, R.P. 37. Să ne educăm membrii de partid în spiritul unei noi atitudini față de... aparatul de stat. Id. Ib.37, cf. 25,22. Reducerea cheltuelilor administrative rezultă din... simplificarea și raționalizarea aparatului de stat. V.LUCA, BUG.61. Guvernul se compune... din elemente militare și burghezo-mosieresti... care sabotează democratizarea aparatului de stat. Id. CUE.13. Raționarea... apropie aparatul de stat de poporul muncitor. TEOH.GHORGHESCU, RAIONARNA, 4. Correspondenții... au criticat lipsurile și neajunsu-

file aparatului nostru de stat. I. CHISINEVSCHI, CORRESP.6. Mai numeros a devenit aparatul de opresiune [in statele imperia-
liste]. CONTEMPORANUL, S.III 1948, nr.111, 7/1. / Sistem, or-
ganizare. Aparatul economiei planificate să fie prezentat cât
mai sugestiv [in volum]. LFG.HC.PL.6. Cheltuielile pentru între-
ținerea aparatului administrativ pe anul 1951 însumează 31,1 mi-
liarde lei. V.LUCA, BUG.61. Localitățile declarate ca balneo-cli-
materice... vor dispune de un aparat mai dezvoltat. TROH.GEORGHS-
CU, RAIONARNA.6.

4. Desfășurare solemnă, pompoasă, a celor pregătite pentru ceva; totalitatea celor necesare pentru o ceremonie impunătoare, pentru o întreprindere de mare anvergură; pompă, magnificiență. [Când privim gravura lui Albert Dürer] ne întrebăm, dacă acea scenă complicată, cu tot vulgarul aparat al vânătăorii, posedă cu adevăr în sine elementele unei opere estetice? ODOBNSCU, III 58.

[Pl.-rate și (neobișnuit) -raturi.]

- N. din fr. apparat, lat. apparatus.

APĂRAT s.n. I. (Învechit) Certare, amenințare (pentru călcarea a ceva oprit). De apărătul (c e r t a r e a. BIBLIA 1688) tău fugi-voru, de glasul tunului tău spământa-se voru. PSAL. SCH.335/17.

2. = a p ă r a r e (2). Când e vorba de apărat, știu și eu să mă apăr. / L o c. a d v. (Învechit) Pe apărăt(e) = în apărare, în defensivă. Îngrijirea lor îi mare...Gătirea lor toată este, ca să stea la apărăt. BŢIDIMAN, sp.HHM.1309. K x p r. (Regional) (Despre cineva cu care te poți ajuta la orice lucru) Ţ mun de apărăt și de depărăt. Com.CORBU (Zagru-Transilv.).

- Abstract verbal al lui apăra.

APĂRAT, -Ă adj., s.m. și f. I. A d j. I. (Învechit) Oprit, împiedecat, (re)ținut. De vrea fi avutu puteara dracii și nu vrea fi apărați de Dumnezeu, mai mare rău fi-vrea făcutu noao. CORNISI, ap.HWM.1308. Când pășai la pragul ușii besearceei, toți neapărați intrară, iară pre mine mă apără o tãrie dumnezeiască și nu deade să intru. MSS. (s.XVII). Ib.1305. De/-ți / va ceva plăcia... neoprit și neapărat it /i / iaste. CANTEMIR, ap. Ib.

2. Păzit, ferit, scutit. Așa pute fi apărat cum săx să cade de toate cele din potrivă. DRĂGHICI, R.44/19. Bivoli, cu această hrană, sânt apărați de brâncă. IONĂSCU, C.24/7. Se fălea... că o țară neapărată va pustii prea ușor. C.NEGRUZZI, ap. HWM.1012. Cu atât mai bine: vom fi apărate. DUMITRIU, B.F.123.

3. (Învechit) Scutit (de răspundere, de dări etc.). De să va dovedi că bărbatul... i-au fost millocitoriu, nevasta să fie apărată. CARAGHA, ap.HWM.1309. Granicerii sunt apărați de dări. I.IONĂSCU, M.265.

II. I. S.n. (Regional) (Cu omisiunea subst. subînțeleș l o c.) "Pășune oprită (HWM.1309) pădure oprită pentru a crește". REV.CRIT.888 75, cf. CADĂ.

/Pl.-rați, -rate. /

- Participiul lui apăra cu valoare de adjectiv.

APARATAJ s.n. (Tehn.) Totalitatea aparatelor întrebuințate în instalațiile electrice, mecanice etc. pentru control, siguranță, reglare etc. LEX.TEHN. Instalația electrică va avea întreg aparatajul capsulat. REV.ACCID.17, cf.30. Se va instala o fabrică de aparataj electric. LEX.WC.PL.432, cf.431, 446. Este prima fabrică modernă de transformatori, motoare e-

lectrice și aparataj greu din țară, ... leagănul viitoarei elec-
trificării. CONTEMPORANUL, S. II, 1948, nr. 113, 11/1, cf. 11/1, 11/4.
 / F i g. Aparatajul de cercetări. ALAS., 25. IV 1947, 19/1. [Pl.
-taje.]

-N. după fr. appareillage.

APARATOARE s. f. 1. Obiect cu care ne apărăm (sau care
 ne apără) de ceva. [Se numește] "aripa trăsorii" apărătoarea
de deasupra roatelor, care apără de noroiu. COSTINESCU, 67. /
 S p e c. Obiect cu care ne apărăm de muște. Apărătoare de alun-
gat mustele, lucrată din coadă de cal. COSTINESCU, 53.

2. Eventai. Apărătoare = flabellum. ANON. CAR. Făcân-
du-i boare, Cu-a sa apărătoare. BARAC, A. 48/14. Iar Ana, roșie
la față ca para focului. își mișcă apărătoarea, pentru a ascun-
de emoțiunea ce-i dăduse această veste. I. NEGRUZZI, III 166.
 (Superstiție) Românii din Țara Românească... fac mortului o a-
părătoare de pânză. MARIAN, I. 86. / F i g. (după fr. en evan-
tail). Grigorie-Vodă Ghica era... om mărunțel; barba potrivită
în apărătoare și cănită... I. GHICA, ap. HEM. 1311.

3. Funie cu care se strunește legătura dintre pro-
tap și sanie (spre a o ține mai strânsă); se mai numește :
c e t l ă u, l e g ă t u r ă y g a n j, c o a r d ă, l a m b ă,
v l ă f o a g ă, l ă n t u s sau p r ă j i n ă . DAMĂ, T. 22.

[Pl. -tori. și -toare.]

- Derivat dela apără cu suf. - (ă)toare.

APARATOR, -OARE adj., s. m. și f. I. A d j. Care apără ; de
 apărare. Păstra încă o rază a vechiei sale, rază scumpă, pre

care o ținea ca un paladiu, spre a-i sluji de scut apărător împotriva clevetitorilor originii sale. C.NEGRUZZI, I 200.

II. S u b s t. l. S.m. și f. (Uneori în credințe religioase ca atribut al lui Dumnezeu) Persoană care apără ; ocrotitor, scutitor, sprijinitor. [Dumnezeu] apărătoriu iaste tuturoru upovăindu spr' însu. PSAL.SCH.49/18, cf. DRAGHICI, R. 61. Și ca niște lupi într' o turmă fără de nice un apărător, su intrat. URWCHY, LWT.I 187'24. O clasă apăsată, când își revendică drepturile, se face... apărătoarea tuturor celorlalte grupuri nemulțumite. IBRAILIANU, SP.CR.81. Maiorescu... rămâne... un apărător al ideologiei conservatoare. VITNER, CR.24. Lovinescu nu a găsit energia necesară de a trece în rândurile apărătorilor pop-gresului. id.ib.54, cf.40. Aceasta este iscălitura noastră adevărată: buni prieteni și apărători ai neamului românesc. DUMITRIU B.F.II. Tata imi era totdeauna apărător. SADOVEANU, N.F.47. Partidul... este... apărătorul intereselor țărănimii. GHEORGHIU-DEJ, R.P.40. Armata... este apărătoarea cuceririlor democratice ale poporului nostru. id.ib.23. Oamenii muncii!.. vor găsi în ziar un apărător neobosit al intereselor lor. I.CHIȘINEVSCHI, CORRESP. II. / Lucru (sau medicament) care apără; preservator. Leacul acesta e un apărător contra turbei. ȘEZ.III 205. / Apărătorile portarului sunt esențial instrumente de apărare a picioarelor și nu sunt destinate să ajute la apărarea porții. HOCKEY, 10. / (Jur.) Persoană care pledează înaintea unei instanțe judecătorești o cauză (de obicei un a v o c a t). Nici apărători n'ai. He-i-i... faci judecata de răs. CAMILAR, N.II 313. Apărătorul meu cunoaște bine legile. / (Invechit) Persoană care avea dreptul de a plede (în vechea organizare judecătorească) numai în fața instanțelor inferioare (judecătorii de pace), fără a avea un titlu universitar (ca avocații).

2. S.f. (Bot.) a) (Clinopodium vulgare) Plantă ierboasă, din familia labiatelor, cu tulpina dreaptă, păroasă

cu frunze ovale și flori purpurii ; crește prin tufisuri, poeni, livezi, la marginea pădurilor, pe lângă garduri, în Iulie-August; se mai numește și (Bucov.) s o m n i ș o r RANTU, PL.² ;
b) = b u s u i o c u - c e r b i l o r. id.ib.

√
[Pl.-tori.-toare. / Si': (ad.II 1) (învechit) apără-
tōriu s.m.]

- Derivat dela apăra cu suf.-(ă)tor.

√
APARĂTORIU¹ s.n. (învechit) = a p ă r ă t o a r e (1-2).
Au venit... cu câte un apărătoriu în mână, a mă răcori și a mă
apăra de muște. BARAC, ap. TDRG. [Pl.-tori.]

- Derivat dela apăra cu suf.-(ă)tor(iu).

√
APARATORIU² s.m. v. apărător.

√
APARATUȘ s.m. (Anat.) = omusor. MARIAN. [Pl.-tuși.]

√
APARATURA s.f. Totalitatea aparatelor dintr' o instalație (sau o întreprindere) industrială, tehnică etc. Orice birou,
local, grădină, locuință... trece asupra Statului... cu toată a-
paratura, instalațiile principale sau accesorii. LEG.NC.PL.47.
Toate vasele maritime și fluviiale, împreună cu aparatura și e-
chipamentul lor. SCANTFIA, S.II,1947,2,IV. / F i g. Aplicarea
practică însă, cere o aparatură științifică. VITNER, CR.24. So-
cial-democrația de dreapta și-a creiat o aparatură filozofică
cu ajutorul căreia să "teoretizeze" reneșterea marxismului. CON-
TEMPORANUL, S.II.,1949,nr.120,7/5. [Pl.-turi.]

- Derivat dela aparat cu suf.-ură.

APARATURA s.f. I. 1. (Învechit) Piedecă, obstacol. Mare apăratură de cătră spăsenie iaste boala bogăția, și mare vătămătură vindecării grija iubirii surului. CORESI, ap.HFM.1312.

2. Loc apărat printr'o îngrăditură. Cf. a p ă r a t² (II 1). Ngumenul numitei monastiri, cu volnicie de la sine trimițând țiganii, i-au tăiet și i-au stricat nu numai pădurea ce o avea cuprinsă în grăditura viei, ce încă și pomii hultuiti, ci-i avea prin scea apăratură (a.1812). URICARIUL, XIV 229. Fără voia mănăstirei să nu fie volnic a intra în codrul său de pe mosia Braniste și a tăie vre un fel de chereste sau pari, nulele și orice altă, având slobodă voie mănăstirea de a-si păzi codrul în apăratură. Ib.II 127, / (Regional) Pădure tăietă, unde un umblă nimeni. (Cf. p o p r i t u r ă.HFM.1313) ; loc, pășume, pădure etc.) unde este oprită intrarea oamenilor (PORUCIC, W.51).

II. 1. Apărare (2). Aperătura = defensio. ANON. CAR. / (Învechit) Scutire. Apăratură de cătră toate primejdile și boale fără leac. DOSOFTVIU, V.S. 68₂.

2. Întăritură, fortificație. Au socotit ca să slăbească țeara den temelie, să nu se află apărături, și au poroncit, cine va risipi cetățile den Moldova, acelui va da domnia. URUCHI, LET.I 188/17. Luat-au Beligradul, apăratura numai a țerii ungurești, ci a toată creștinătatea. SIMFON DASCALUL, LET.I A. 36.

[Pl.-turi.]

- Derivat dela apăra cu suf.-ătură.

APARE s.f. (Învechit) Vas în care se ține apă. Venișă în Cana Galileei și-si blagoslovit apările, și apa în vin și premenit. DOSOFTVIU, ap.HFM.1294. [Pl.-pări.]

- Din lat. aqualis, - en.

APARĂ vb.II. I n t r a n s. l. (În opoziție cu d i s -
 p ă r e a) A se ivi, a se arăta a ceea ceodată, fără veste. Ca-
drele... sub palida lumină apar misterios. ALFCSANDRI, P.III 3.
Biserica... De-un fulger drept în două e ruptă... : Din tainită
mormântul atunci ea îi apare. EMINESCU, P.208. Cazaci Dibaci...
Dispar și iar Apar Pe stânci. MACHDONSKI, O.I 172. și cutitele
n'au mai apărut pe masă luni întregi. SAHIA, N.58. Imina și gân-
dul meu se teme Când apar în toamnă crizanteme. EMINIUC, C.P.95. și
și totuși mâine soarele va apărea cu razele ca sulitele. id.V.
 136. La toate ferestrele vagonului... apărură capete mâniae. DU-
 MITRIU, B.F.7. Vreo două-trei slugi mai apăreau... prin câte
un ungher. id.ib.91, cf.86, 138. Pe botul gros al lui Coltun apă-
rură picături mari de sânge. SADOVĂNU, N.F.34, Apăru cu scoici
în mână și în gură. id.ib.80, cf.25, 88. / A-și lua naștere. Din
chaos. Doamne-am apărut și m'as întoarce'n chaos. EMINESCU, P.277.
Statul... a apărut ca un factor regulator în domeniul circulației ei.
 GHORGHIU-DWJ, R.P.30. / A se arăta minții, judecării, a părea.
Amorul îmi apare ca un vis dumnezeesc. ALFCSANDRI, P.III 128.
Dădaca îmi apărea oarecum comică. SADOVĂNU, N.F.133. / A ieși
în evidență. În opera lui G.Ibrăileanu... apar aceleasi preocu-
pări întâlnite în și în critica literară a lui Ghera. VITNER,
 CR.17. Apare prea puțin... baza materială care a condiționat
ivirea fenomenelor de conștiință. id.ib.89.

2. (Despre o publicație) A ieși de sub tipar. De când
a apărut / "Manifestul Comunist" / stăt asupraitorii cât și asu-
priti au înțeles ce au de făcut. SADOVĂNU, N.F.120. Astăzi apar
la noi peste 300 ziare și reviste periodice. I. CHIȘINEVSCHI, CO-
 RWSP.6. În acest timp apărea / la Cluj / și ziarul ilegal "Stu-
dentul Roșu". AL. MOGHIOROȘ, WPIS.13. A apărut o nouă editie a
poeziilor lui Eminescu.

[Prez.ind. apar. Se conjugă ca a p ă r e a. / Și : (În timpul din urmă, nerecomandabil) apăre vb.III.]

- N.din lat. appareo, -ere.

APARĒNT, -Ă adj. 1. (În opoziție cu a s c u n s , i n - v i z i b i l) Care apare, se arată, iese la iveală, se vede, este în vedere. [Se] recomandă... strofantina în insuficiențele cardiace ale bătrânilor, chiar acelea unde acestea nu sunt aparente. PARHON, B.174. / Cărămidă aparentă = cărămidă foarte presată și frumos șlefuită, care nu se mai tencuiește la exterior și din care se construiesc clădiri (mai adesea publice). Cărămizi aparente înfloresc pereții exterior unde nu s'a făcut niciodată zugrăveală. IORGA, CH.I II 34. Construcție nouă, în cărămidă aparentă, cu trei etaje. ARDHELIANU, D.101. / S p e c. (Jur.) Servitute aparentă = servitute care apare (de la prima vedere) prin lucrări vizibile (uși, ferestre etc.) Servitutile neaparțin sunt acelea ce n'au semn exterior de existența lor. HAMANGIU, C.C.151

2. (În opoziție cu r e a l) Care pare numai astfel, dar în realitate este altfel. Diametrul aparent al soarelui. CULIANU, C.164. Este o luptă continuă, inversunată, cu perioade de liniște aparentă. VITNER, CR.7. Avem de a face cu o situație aparent paradoxală. Id.ib.116, of.28,70. Vedeti, așa dar, că contradicția dintre cele două formule ale lui Lenin e numai imaginară, e o contradicție aparentă. STALIN, PROBL. LEN.316.

[Și : (învechit) aparinte adj.]

- N.din fr. apparent.

APARĒNȚĂ s.f. 1. Fel în care cineva sau ceva se arată

în exterior sau pe dinafară; arătare în afară, înfățișare față. Aceste lucruri... în aparență nu au nicio legătură cu analiza critică a unei opere. VITNER, CR.55. În știință... noi scoatem în evidență esența și aparența și le opunem una alteia. V.ROM.decembrie 1950,88. Nu trebuie să te iei după aparențe, aparențele înșală adesea. F x p r . A salva aparențele = a nu lăsa să se (între)vedă nimic, din cele ce ar putea desvălui un rău. Mulți oameni, în loc de a fi virtuosi, caută numai a salva aparențele. LB.

2. Înfațișare înșelătoare, care ascunde adevărata natură (a lucrurilor sau persoanelor). Ce mai ales ne'nșală în aparența binelui. OLLANESCU, H.A.P.3. Roemer bănuie îndată că aceste schimbări periodice ale revoluției [sateliților lui Jupiter] nu pot fi reale, ci numai o aparență ce stă în strânsă legătură cu viteza luminii. G.ȚIȚIȚICA, NATURA, I, 25. Lăntugul putea să mai dea aparență că lucrurile sunt în rânduliala lor. SADOVEANU, N.F.96. / L o c . a d v. În aparență = pe cât pare la prima vedere, la o cercetare superficială. (cf. l a a r ă t a r e).

[Pl.-rențe. / Si : (învechit) aparintă s.f.]

-N.din fr. apparences.

APĂRESC, -VĂSCĂ adj. (învechit) De apar (1). Iordache Visternicul s'au ascuns în curte până au însărat și noaptea s'au îmbrăcat într'un cojoc apăresc. MAG.IST.III 69/12.

- Derivat dela apar cu suf.-esc.

APĂRIE s.f. Apă multă vărsată pe jos ; apăraie. Un lighean de lut cu ibric pentru spalat în mijlocul odăei, apărie pe jos, zunoa și gândaci foșcând în toate părțile. CREANȚA,

A.134.

- Derivat dela apă cu suf. -ărie.APARINȚĂ s.f. v. aparență.APARINȚĂ adj. v. aparent.

APARIȚIU s.f. 1. Arătare (pe neașteptate), ivire ; ieșire la lumină; (s p e c.; despre cărți) ieșire de sub tipar. La apariția trăsorii, tata s'a opus dârăz : - Nu, Elisabeta, mergem pe jos. SAHIA, N.55. Apariția tatei în mijlocul nostru ne-a scuduit mai mult ca în ziua revederii din gară. id.ib.59. O ploaie de gloanțe salută apariția lui Burdulea. BRAHSCU, V.82. O poezie... e un fenomen care începe abia cu apariția unei organizațiuni. CĂLINESCU, ap. VITNER, CR.65. La prima lectură... după apariția lucrării... am avut impresia că ne aflăm în fața unei construcții fantastice. VITNER, CR.83. Realizarea Partidului... coincide cu împlinirea a 100 de ani dela... apariția "Manifestului Comunist". GHFORGHIU-DEJ, R.P.44. Scântea era urmărită... de sbiri ai siguranței, care făceau tot ce le sta în putință pentru a-i opri apariția. I.CHISINEVSCHI, CORRESP.8. Congresul... are loc în momentul sărbătoririi a 20 de ani dela apariția organului Comitetului Central al Partidului "Scânteiă." id.ib.8. Apariția studiului tovarăsului Stalin" Cu privire la marxism în lingvistică" deschide drumuri noi științei limbii.

2. Vedemie, nălucă.

[Pl.-ritii. / și : aparitiune s.f. (pl.-uni.)]- N.din fr. apparition idem.

APARIȚIUNE s.f. v. apariti e.

APARITOR s.m. (Rar) 1. (Antic.) Nume generic al slujba-
silor inferiori (lictori, scribi, interpreți) , care însoțeau
pe magistrații romani.

2. Un fel de aprod (la judecătoria), pedel (la univer-
sități).

[Pl.-tori.]

-N.din fr. appariteur, lat. apparitor.

APARTAMENT s.n. Parte dintr'o clădire (bloc etc.), lo-
cuință alcătuită din câteva camere legate și dependente între
ele, așa fel încât să formeze un tot (cu o destinație)unică). Se
va trage în ale sale apartamenturi. URICARIUL, VIII 192. Aparta-
mentele nevestei lui... se asternură pe jos cu covoare. C.NE-
GRUZZI, I 73. Dai cu chirie apartamentul meu ? ALECSANDRI, T.
1269. [Pl.-mente și (învechit) -menturi.]

- N.din fr. appartement, ital. appartamento.

APARTE adj., invar., adv. Deosebit, numai pentru sine. Co-
drul Togheciului... forma un tinut aparte. MNLCHISWDEC, ap.TDRG.
[Traducătorii] sărnu piarză... caracterele care constituie în-
săși originalitatea limbii noastre , sennle distinctive care fac
dintr' insa o ființă limbistică "a parte". ODOBNSCU, II 362. A-
ceasta nu i-ar conferi o pozitie aparte în cadrul criticii noas-
tre. VIENNER, CR.61. Tot în ogradă cu bătrâni, dar sfădiți și
gata să se mute aparte, mai sta și Lazăr. ISTRATI, GR.11. / S p ec.
(Teatru) (Despre replici) Spuse la o parte, numai pentru sine.
Franz : Ti-oiu vorbi într'o oară mai potrivită. (Aparte, însă așa
ca tatăl său să poată auzi). Vestea asta nu e pentru un bătrân
fără putere. I.NEGRUZZI, V.144. [Seris și (rar) a-parte.]

- N.din fr. apart.

APARTU s.n. v. aparteu.

APARTENENȚĂ s.f. (De obicei construit cu prepoziția d e sau (mai rar) l a) Faptul de a aparține, de a fi legat, de a depinde de cineva sau de ceva; apartinere. Se întocmesc procese verbale speciale în care se menționează ... apartenența (pentru obiectele străine). WVID.CONT.98. / Raportul, legătura dintre un individ și clasa socială, colectivitatea, partidul etc. din care face parte. Nu-i este dat oricui să reziste necesarilor și fur-turilor legate de apartenența la acest partid. STALIN,PROBL. LUN. 21. Și înainte, n'ai avut nici o apartenență politică. V.ROM.de-cembrie 1950,114. Grupuri de oameni, având o apartenență de clasă precisă, teluri categorice, CONTEMPORANUL, S,II,1949,nr.160, 2/4. Apartenența de partidul Bolșevic... este caracteristica lui principală. ib.nr.161, 15/3,cf.1948,nr.104, 3/6. Ideea neapartenenței la vreun partid politic este o idee burgheză. ib.1948,nr.112, 17/2. /Pl.-nențe. /

- N.din fr. appartenance.

APARTU s.n. (Franțuzism) (Teatru) Ceea ce spune un personaj numai pentru sine (și pentru public), presupunându-se că celelalte personaje de pe scenă nu aud. Cf. a p a r t e . Sandu, care în timpul pe când s'a zis aparteul vorbea încet cu Stan în usă. MACHDONSKI,O.II 414. / Convorbire între patru ochi, A avut un mic aparte cu furnizorul său. /Pl.-teuri./ Și : (după fr.) aparte s.n. /

-N.din fr. aparte.

APARTINEĂ vb.II. I n t r a n s. l. A ținea de cineva sau ceva, a fi al cuivm a fi proprietatea cuiva. Tot... aparține

Basarabilor. HASDFU, I.C.3. Verbele /lui Lara/ Sunt stranii: -
De altă limbă s'arată c'apartin. MACHDONSKI, O.I 264. Acestui cu-
rent îi aparține și Van Vick Brooks. VITNER, CR.121. Noi vom în-
scrie în constituție dreptul pe care-l au... cetățenii aparținând
naționalităților conlocuitoare de a avea școli... în limbă prop-
rie. GHWORGHIU-DEJ, R.P.22. Elemente aparținând claselor exploata-
toare nu pot fi membri ai partidului. id.ib.35mef.42. În cadrul
regimului de democrație populară... toate... bunuri/le/ aparțin
poporului muncitor. CHIȘINEVSCHI, CORWSP.6.

2. A se cuveni, a fi în căderea cuiva. Puterea în
Republica Populară Română aparține poporului. GHWORGHIU-DEJ, R.P.
21. Marele Lenin... spunea: "Noi suntem partidul viitorului, iar
viitorul aparține tineretului. TROH.GWORGWSCU, PART.8. În Sta-
tele feudale din evul mediu dreptul de a bate monedă aparținea
domnului.

3. A face parte din..., a fi din... Asemenea oa-
meni... nu pot aparținea cercurilor în care te misti tu. WMINWS-
CU, N.72.

/Prez.ind. aparțin și aparțiu. Se conjugă ca ținea;
azi uneori (mai ales la viitor) după conj.III : Aceasta va apar-
ține copiilor noștri. /

-N.din fr. appartenir.

APARTINERE s.f. (Rar) Faptul de a aparținea. Aparține-
rea la partidul comunist impune o anumită conduită și atitudine.
/Accentuat și : apartinere. /

- Abstract verbal al lui aparținea.

APARTINIRE s.f. (Învechit) = părținire. Judecătoria,

carele pentru iubirea de argint, sau pentru sfială sau apartinerea, nu va urma dreptății... PRAVILA (1814). 4/17-18.

- Pentru etimologie, vezi părtini.

APARUȘ interj. Expresie cu care se alungă vițelul ca să nu mai sugă. COMAN, GL. Cf. a l e g uț.

APARUȚ, -A adj. 1. Ivit, răsărit, născut. Apăruți din nimicnicie și întuneric, stropi neașteptați izbeau geamul. DUMITRU, B.F.43.

2. (Despre cărți, publicații) Ieșit de sub tipar. Am citit o carte apărută de curând.

- Participiul lui apărea cu valoare de adjectiv.

APAS s.n. (învechit) 1. Asuprire. Arătând nesuferite nevoi și apăsuri a lui Alexandru-Vodă asupra țerii. N.COSTIN, LET. I, A.60/40. W x p r. Apăs de nevoie sau apăsul nevoii = strâmtoare mare. Apăsul nevoii = nevoia care coborâște. DOSOFTEIU, ap. BUDAI-DELEHANU, ap.HFM.1317. Omul..., când are apăs de nevoie, iaste... tare, că nevoia ascute înțelesul celui neînvățat. N.COSTIN, ap.GCR.II 13/25.

2. Pas, necaz. Filul cătră părinte, de apăsul ce are, să jeluiaște. CANTEMIR, IST.302.

[Pl.-pășuri.]

- Postverbal dela apăsa (Cf. p a s)

APĂȘ s.m. (Franțuzism) (Derbedeu, haimana (în centrele mari occidentale și rar, la noi) / In oras / rânjitor pândeste-
apașul. MACHDONSKI, O.I 201. [Pl.-pași.]

-N. din fr. apsche.

APĂSĂ vb.I. 1. I n t r a n s. A trage greu (în jos, în cumpănă), a atârna (greu). cf. LB. Sănt la nevod două coarde : una diin gios, grea... pentru să apiase într'adânc, să nu treacă peastele... VARLAAM, C.2222. La cumpănă... mintea ca o greutate apăsând. Pe rău în bine a preface abia poate. KONAKI, P.283. A ! giupâne presidentule al Divanului domnesc, dai mâna cu plastografi, ce să apeși în compăna dreptății ? ALEXSANDRI, T.1469. / A fi echivalent (ca greutate) cu..., a cântări preț de... S'au aflat... în pământ o cofă de aur..., carea apăsa 800 de galbeni. ȘINCAI, HR.II 246/19.

2. T r a n s. i n t r a n s. și a b s o l. A (se) lăsa (cu) toată greutatea sa asupra unui lucru ; (despre un obiect) a fi prea greu (de purtat) pentru cineva. Apes = comprimo. ANON. CAR. Această grindă apasă prea tare zidul. PONTBRIANT. Coaja... v'apasă ca pe-o șânză rămă treapta grea de stei. BĂNIUC, V.145. Ce fulgerul o acoperi cu perna, o apăsă... până nu mai simți nicio mișcare. DUMITRIU, B.F.152. Apeși prea tare condeiul. DDF. Zeaua nu mă'ndeeșă, Sausa nu m'apasă, Frâul nu mă strânge, Chim-ga nu mă frânge. ALEXSANDRI, P.P.63. Mă țipă mama să țes, Nu mă sufu pe sul și-apăsă. MARIAN, SA.169, cf. IARNIK-BĂRSĂNEANU, D.178. / (Omul poate apăsa o parte a trupului său pe ceva sau apăsa ceva cu sau sub o parte a trupului său) O apasă sub greul ei genuchiu. C.NEGRUZZI, ap.HFM.1314. Gândind că dom, siresto, apeși gura ta de foc, Pe-ai mei ochi închisi ce somnul. NMINESCU, P.65. Își lipi mâinile de tâmpie, le apăsă și clădină capul. DUMITRIU, B.F.81. NU apăsa pe cocos, căci pușca e încărcată. TDRG. / A împinge la fund. Dreptatea e ca lemnul cel ușor ~~копий~~ ~~xxl~~ ~~xxaxax~~ [pe] care [omul] l-apasă în apă și tot cândva iese de asupra.

ZANNE, P.V.285. / (Regional) A ajuta cuiva să se urce în pom, a buricoa. Com. LACNA (ORașul Stalin).

3. F i g. I n t r a n s. (Despre o vorbă, un cuvânt, o frază etc.) A accentua puternic, a rosti răspicat, a pronunța apăsat (pentru a sublinia sau accentua înțelesul ori subânțelesul). "SĂ fii drept, nepărtinitor și neinteresat !" și apăsă pe acest din urmă cuvânt. CONV.LIT.VII 57, sp.HNM.TDRG. "Pleacă de aici vorbi ei asudat. - "Dar omule, stai liniștit". - "Du-te", apăsă el, "pleacă acum și nu mai aștepta". PRNDA, I.165. / F i g. Am apăsat asupra primelor poeme. CONTEMPORANUL, S.II, 1950, nr.178, 4/2.

4. T r a n s. F i g. (Subiectul este omul) A asupra. Când te apasă împăratul, n'ai la cine să te... plângi. GORJAN, H.II 189/1. Streini prinți... ne apăsară. ALXANDRESCU, M.23. / T r a n s. și i n t r a n s. (Mai adese ori subiectul activ e o acstracțiune) A face pe cineva să simtă o greutate, a oprima. Of... ce multime de rele apasă omenirea ! MARCOVICI, C.21/11. Grije mare l-apăsa. PANN, H.II 145/11. O greutate îmi apăsa inima. C.NEGRUZZI, I 54, cf. ALXCSANDRI, sp.HNM.1316. Cu ploaia ce cade m'apasă Durerea cea veche. MACHDONSKI, O.I 157. Grijii te apasă. TOMA, C.V.373. Pământul era greu și tăcut, iar căldura albă a soarelui apăsa. PRNDA, I.149. ... Câtiva oameni ne întâlneam uneori, fiindu-ne unii altora slabe scilipiri de faruri, pentru a nu pierde cu totul în întunerecul greu care apăsa peste lume. BOGZA, C.O.5. Un blestem apăsa pe codru. BENIUC, V.85. O arșiță... mă apăsa. SADOVHANU, N.F.173. Noi construim împotriva să răciei, ignoranței și bolilor care mai apăsa pe grumazul oamenilor muncii. ANA PAUKER, 25 AUG.13. Îi apăsa foarte nevoia. SBINRA, P.262. Cumplit dorul mă apăsa. ALXCSANDRI, P.P.301. Ia spune-mi ce îți pasă și ce mi te-apasă. THEODORESCU, P.P.496. / A simți o greutate (în trup). Nu știu ce am, că de aseară mă apăsa (la stomac).

[Prez.ind. apăsa.]

APĂSĂRE s.f. 1. Acțiunea de a apăsa și rezultatul ei, presiune (s pe o.) a aerului). Apăsarea exercitată de imensa greutate a trenului a îndoit barele desurubate ale podului. ZIARUL.

2. F i g. Asuprire (a cârmuirii). Țara gemea sub apăsarea burghezo-mosierimii, înainte de 23 August 1944.

3. Incub, vis urit, greu; coșmar. Când se împiedecă cercuirea sângelui în părțile foalelui, se naște în om așa zisă apăsarea (incubus) sau, cum îi zic oamenii noștri, călărirea ha-lelor sau a dracilor. DR.VASICI, ap.HFM.679.

4. Greutatea pe care o simte cineva. Sub apăsarea primejdiei ce mă amenința, simțeam că entuziasmul meu se... răcorește. SADOVEANU, N.F.129.

5. (Bucov., după germ. Nachdruck) Energie. Se intonează cu apăsare acele principii. SBIWRA, F.S.218. / Accent (ritmic), cantitate a silabelor. A se păzi cursul cititului, având apăsările cu regulă, tot un fel, a unui vers cu altul... ; acesta este la Greci numărul cu picioare. N.VĂCĂRESCU, ap.ODOBĂSCU, L.305.

[Pl.-sări.]

- Abstract verbal al lui apăsa.

APASĂT s.n. = apăsare. Apăsatul lentilei în cursul operației de șlefuire, cere o îndemânare specială.

- Abstract verbal al lui apăsa.

APASAT, -A adj., adv. I. A d j. 1. Care este (sau a fost) apăsat; presat, comprimat. Apesat = compressus. ANON.CAR. Ardeau

lămpi somnoroase, răspândind dungi de galbână lumină prin aerul apăsător. EMINESCU, N.35. O mână era strâns apăsată pe inimă. id. N.77. / Turtit. Pământul... este... rotund și apăsător la cele două împotriva căpătâiuri. PISCUPESCU, 0.55/5. / Îndesat. Iată că seeste un om..., cu pălăria apăsată pe ochi. SBIŢRA, P.199. Wlena şede cu vârful degetelor apăsate pe ochi. DUMITRIU, B.F. 47. / F i g. (Despre vorbă, umblet etc.) Tare, răspicat, accentuat. "Ba o să se poată", se făcea că adoase zina cu vorbă apăsată. I SPIRESCU, L.315. Berbercii trebuie să fie bine crescuți... /să sibă / picioarele tari, imbletul apăsător și cam mândru și cozile mult lănoase. ECONOMIA, 86/21. / Greu. Ursan, pleros ca zimbrul... Cu brațul de bărbat, cu pumnul apăsător, e scurt la graiu. ALEXANDRI, P.284. Venea și de pe șosea, și de pe câmp... greu, apăsător, tropot de pași. DUMITRIU, B.F.136.

2. F i g. Greu, plin de neșazuri. /Din / fața lui trăsă și fină... nu se putuse încă șterge amărăciunea unei tinereti apăsate. EMINESCU, N.83. / Înăbusit, îngreuiat, copleșit. Era de prejudecăți cuprins și apăsător. P.MAIOR, IST.191/1. Era o poveste..., căreia nu-i mai dădeau de capăt, până ce nu încetau, apăsători de somn. EMINESCU, N.67. Aspirațiile o. oameni /lor / apăsători de jugul exploatării. VITNER, CR.73. / Apăsător, greu, încordat, încărcat. Masa de seară decurse într-o atmosferă apăsată, fiindcă luau parte la ea trei indivizi necunoscuți. CALINESCU, F.O.I 121.

II. A d v. (Despre felul de a vorbi, de a umbla etc.) Tare, răspicat, cu putere, accentuat. Apăsător = comprese, dure. ANON CAR. Să șpăla pre obraz și pre mâini tare și apăsător. MSS. (1760), ap.GCR.II 72/4. Am zis multe, am vorovit apăsător. BELDIMAN, 0.39/7. Pâși hotărât și apăsător, până la poartă. RĂTEGANUL, P.V 71. "Vreau să mergem", răspuns apăsător domane Moroi, "vreau, fiindcă vreau; trebuie să înțelegi odată". DELAVRANCEA, S.110.

Târziu - colonelul își ridică fruntea și întreabă apăsător, vădit supărat : "Atâta tot, nu ? SAHIA, N.80. Pleacă toți apăsător și cu zel. TOMA, C.V.275. - O sută patruzeci ! rosti apăsător unul. PAS, L.I 142.

- Participiul lui apăsător cu valoare de adjectiv.

✓ ✓
APASATOR s.n. (Tehn.) (Bihor) Maiu, berbec; instrument cu care se bate vatra casei, ca să se niveleze bine și să se bătucescă (RWV.CRIT.III 336). [Pl.-toare.]

- Derivat dela apăsă cu suf.-(ă)tor.

✓ ✓
APASATOR,-OARE adj., s.m. și f. I. A d j. I. Care apasă (greu). Am visat un vis lung și apăsător. I.NEGRUZZI, VI 437. "În fața Frumosului", lămurii el, "singurătatea devine apăsătoare". M.I.CARAGIALĂ, C.36. Aerul era apăsător. DUMITRIU, B.F.113. / Fig. Care asuprește, oprimă. Revoluția din Octombrie a pus capăt tiraniei apăsătoare a țarilor.

2. Aspru, sever. Începe a plânge în inima sa, lovit fiind în adâncul sufletului, de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său. CRWANGA, P.189.

II. S u b s t. Persoană care apasă (II 2), asuprește; asupritor. Cf. ALEXANDRESCU, M.6.

✓
[Pl.-tori,-toare. / Si : (învechit și dial.) apăsătoriu,-oare adj.]

- Derivat dela apăsă cu suf.-(ă)tor.

✓ ✓
APASATORIU,-OARE adj. v. apăsător.

✓ ✓
APASATURA s.f. = apăsare. Apesetură = compressio, pressura. ANON.CAR. [Pl.-turi.]

- Derivat dela apăsă cu suf.-ătură.

APĂȘTI vb.IV. v. apăști.

APĂȚIC, -Ă adj. Cuprins de apatie, lipsit de energie, nepăsător la toate. Cf. i n d o l e n t. Animalele... bătrâne erau apatice, cu mișcări reduse... pierduseră complet combativitatea. PARHON, B.149. / F i g. În sânul unei lene apatice. ALHC-SANDRI, DACIA LIT. 261/23.

-N.din fr. apatique.

APĂȚIV s.f. Stare sufletească a unuiom, pe care nimic nu-l poate mișca, nepăsare, nesimțire, lipsă de energie. Cf. i n d o l e n t ă. Mai multe sate... fură arse, fără ca Cazimir să-și lase din vinovata sa apatie. KOGĂLNICWANU, ARHIVA R.I 113/11. Domamna Veleanu înseala, cu o apatie îndurerată, regretul splendoarei în declin. KLOPȘTOCK, F.138. Aceste crize de apatie erau aprobate de Aglae ca dovezi de cumintenie... CALINESCU, K.O. 61 67. / (Fil.) Nepăsare filosofică. Apatie este binele suprem după Pyrrhon. [Pl.-tii.]

-N.din fr. apathie, lat. apathia.

APĂȚOS, -OASA adj. 1. Care cuprinde apă în cantități mari, plin de apă, bogat în apă. Cu apătos/i / nuări văzduhul apătos-tează. DOSOFTEIU, ap.HFM.129. Tu ai dat fântână apătoasă în pustie. Id.PS.246.

2. (Mai ales despre pământ, țărână etc.) Pătruns de apă până în adânc, străbătut de apă, în cantitate destul de mare. Pământul în carele se seamănă [mazărea] trebuie să fie respirat și apătos. ECONOMIA, 44/23. Cele mai multe părți ale [Moldovei] ... erau apătoase și mlăștinoase. MARIAN, O.II 289. Podurile ju-

cau... sub roatele butcii și aruncau în sus... stropi de mercur
noroiu apătos. GHICA, ap.TDRG. / S p e c. (Despre vin și stru-
 guri, în opoziție cu v â r t o s) La vin slab se zice apătos.
 HFM.1295. [Strugure] negru apătos. JIPFSCU, 0.53.

3. F i g. (Regional) (Despre ființe) Leneș, bolnăvi-
 cios. PAȘCA, GL.,cf.COMAN,GL.

- Din apătos.

APĂTOȘA vb.I. I n t r a n s. și r e f l. A se umplea cu
 apă. Au lovit cu toiagul în stâncă, De-au purces dintr'însa apă-
adâncă și pârăile s'apătoșară. (i n p l u r ă - s e d e a p e ,
 PSAL.SCH.), De băură toți și s'adăpară. DOSOFTEIU, PS.258. /
 (Med.) A lăsa apă, a secreta un lichid apos. Bubele dulci... mu-
dor de fel, ci numai apătoșează. MARIAN, NA.390. [Prez.ind.
apătoșez. / Și :(cu schimb de conjug.) apătoși vb.IV. PONTBRIANT.]

- Derivat dela apătos.

APĂTOȘI vb.IV. v. apătosa.

APATRID,-Ă s.m.și f. Persoană care a pierdut calitatea
 de cetățean al patriei sale (părăsind-o în mod ilegal) și n'a
 dobândit nici cetățenia țării în care s'a stabilit ; om fărănpa-
 trie. [Pl.-trizi, -tride.]

APĂTUICA s.f. (Regional) Mâncare proastă. PAȘCA, GL,cf.
 a p ă - c h i o a r ă .

/
 APAUS s.n. v. apaos.

APEDÚC s.n. v. apeduct.

APEDUCT s.n. Instalație de conducte (țevi, olane, etc.) asezate pe sub pământ sau deasupra pământului (pe stâlpi sau pe zidărie), care aduc apa (mai ales pentru băut) dintr-o localitate (sau dela izvoare) în alta. Au făcut căile și apedusurile. SINCAI, HR.I 7/27. În socoteala facerii apă-ducurilor orașului Iași... 170.000 lei. URICARIUL, VI 491. Apeductele, ale căror ruine încă se găsesc... BALCESCU, M.V.6. Consimțea să vie... în palatul dela Ortachioi, împodobit cu grădini și apeducte. IORGA, L.I 334. Servitutile aparinți sunt acelea care se cunosc prin lucrări exterioare, precum : o ușă, o fereastră, apăducere. HAMANGIU, C.C.151. Servitutile continue... sunt apeducele, sururile apelor, ferestrele. id.ib. Pl.-ducte și (învechit) -ducturi. / Și: (creații personale care n'au avut niciodată circulație) apeduc, apăduc s.n. (pl.-ducuri.); apăducere s.f. (-duce) (asimilat participiului lui duce) apedus s.n. (-duse, și-dusuri); (Transilv.; formă latinizată) acvaduct s.n. 7

-N.din fr. aqueduc, lat. aqueductus drept de aducere a apelor pe locul său ; (p. e x t .) țeavă (conductă), apeduct.

APŪL s.n. 1. Chemare, strigare. N'am răspuns apelului ochilor săi de cadână. SADOVEANU, N.F.143. Nu erau tranșee în care soldații să nu citească apelerile înflăcărâte care-i cheamau la lupta împotriva războiului. AL.MOGHIOROS, WPIS.12. Gata la primul apel, bolșevicii. CONTEMPORANUL, S.II.1950, nr.185,1/6. Apelul partidului către muncitorii agricoli pentru grăbirea strânsului recoltei. / Adresare (la), rugăminte (către), invocare (a). F x p r. A face apel la ... = a (se) a adresa cuiva (cu) o rugăminte, a apela la cineva, a invoca ajutorul cuiva. Mem.

brii comitetului teatral se deciseră / să facă apel la junii "de bonne volonte". Apelul lor fu auzi... și o trupă, ca prin minune, se găsi înființată. C. NEGRUZZI, I 343. Să mă spele de insulte nu mă'ncerc să fac apel la un veac ce nu coprinde decât patimă în el. MACEDONSKI, O.I 119. / F i g. D. Maiorescu face apel la principiile de "umanitate și liberalism"... IBRAÎ LEANU, SP. CR. 100. A face apel la onoarea, la generozitatea, la prietenia etc. cuiva. / S p e c. Chemare pe nume, pe rând, a membrilor unei colectivități, constituite (adunare, corp de trupă, clasă de elevi etc.) pentru a constata cine sunt prezenți sau pentru a îndeplini o obligație (vot etc.). Locotenentul a ieșit în fața frontului și a strigat apelul. Profesorul face apelul în fiecare zi. / P. e x t. Lista cu membrii unei colectivități constituite. Apelul acesta nu este complet; n'au fost trecuți și cei sosiți așară.

2. (Jur.) Adresare la jurisdicția imediat superioară, spre a schimba sau anula o sentință dată de prima instanță. A face apel = a intenta acțiune în apel (contra unei sentințe dată de o instanță) la instanța superioară. Fără apel = fără drept de apel. (Referitor la felul cum se făceau, înaintea vreme, judecățile). Hotărîrea Domnilor se face în țară fără apel. URICARIUL, I 183. Prezida Copoiul și sentințe fără apel el da. ALEXANDRESCU, M. 377. / Curte de apel = instanță judecătorească (situată la mijloc între tribunal și curtea supremă) compusă din mai multe secțiuni (civile și penale) care judecă în a doua instanță sau în recurs litigii soluționate de o instanță inferioară; (Transilv., învechit) tablă regească.

[Pl. - peluri.]

- N. din fr. appel.

sa, a veni (cu) o rugămintă, a cere un serviciu, a invoca ajutorul (cuiva). Mulți apelau la dânsul ca să le repare hainele. JAR, N.170. Pentru a sistematiza toată această producție [a artei burgheze formaliste] oamenii sănătoși și normali din epoca viitoare nu vor apela la un cunoscător de artă, ci la un psihiatru. KEMENOV, C.69. / F 1 g. Apelăm la bunul-sens al oamenilor, ... la judecata poporului. IM.M' am decis să apelez la inima dumitale nobilă. CĂLINĂSCU, N.O. 197. Avem în opera lui Lovinescu exemplul palpabil al unei gândiri nevertebrate, ... apelând... necontenit la sprijinul înaintașilor. VITNER, CR.52. În materie de artă nu apelăm la sufragiu universal. id. ib. 66.

2. (Jur.) A face apel, a alerza (II 3) la instanța competentă, a se adresa instanței superioare.

[Prez.ind. apelez.]

- N.din fr. appeler.

APELABIL, -A adj. (Jur.) în privința căruia se poate face apel. Când sentința necunoscută părților ar fi încă apelabilă, transacțiunea va fi validă. HAMANGIU, C.C.427. Transacțiunile au între părțile contractante puterea unei sentințe neapelabile. id. ib. 426.

- N.din fr. appelable.

APELANT, -A adj., s.m. și f. l. A d j. Care face apel în contra unei sentințe judecătorești. Partea apelantă nu este prezentă în instanță.

2. S u b s t. Persoană (fizică sau juridică) care apelează contra unei sentințe judecătorești. Termenul în care

se poate face apel, se calculează dela data când s'a înmănat apelantului hotărîrea instanței prime.

[Pl.-lanți,-lante.]

- N.din fr. appelant.

APELARE s.f. Faptul de a face apel (la cineva sau -rar- contra unei sentințe judecătorești). Apelarea la instanța superioară este prevăzută de lege.

- Abstract verbal al lui apela.

APELARISÍ vb.IV. I n t r a n s. (Învechit, începutul sec. XIX) = ap e l a (2). CADR. [Prez.ind. apelariesc.]

- Derivat dela apela cu suf.-(r)isi.

APELAT s.n. = apelare. Apelatul la prieteni este adesea foarte delicat.

- Abstract verbal al lui apela.

APELAT, -A adj. (Jur.) (Despre o sentință judecătorească) Contra căruia s'a făcut apel. Hotărîrea apelată este din ultima zi a lunii trecute.

- Participiul lui apela cu valoare de adjectiv.

APELATIE s.f. l. (Franțuzism)rar) Chemare, numire, nume. Nu tuturor /movilelor/ se aplică cu justetă apelatiunea de movilă. ODOBŢSCU, II 267.

2. (Jur.) (Învechit) Apel {2}. Cine va face apelatie, inaintea stapânirii să se judece. PRAVILA (1814), 13/16. Apelatie să cheamă jalba, ce să dă de către cei ce să judecă cu cerere de a se cerceta hotărîrea unui judecâti mai de jos, de altă judecată mai de sus. CARAGHA, L.103/26. Cinstitul divan de apelatie a țării de jos. URICARIUL, XIV 40. / Adresare cu rugăminte, cu jalbă, cu reclamații (cătore cineva). Ne mai fiind apelatii in locuri streine... URICARIUL, II 206.

[Pl.-istii. / Si : apelatiune s.f.]

-N.din fr. appellation.

APPLATIUNH s.f. v. apelatie.

APPLATIV, -A adj., s.n. I. A d j. I. (Despre un nume ; in opozitie cu p r o p r i u) Care se dă tuturor indivizilor ce alcătuesc o specie, un gen; general, comun. [Numele eroilor lui Molière] au devenit astăzi nume apelative in limba franceză. CODRU-DRĂGUSANU, C.242. Nume apelativ. Formă apelativă.

2. (Jur.) (Despre o instanță) La care se îndreaptă apelurile; care judecă apelurile. Președintele țării... a răspuns... că va stăruie pe lângă curtea apelativă, ca să se satisfacă dorinta interpelatorilor. SBIWRA, F.S.265.

II. S u b s t. Nume, calificativ. Pe Aglae [Stănică] o biruis... cu apelativul "mamă". CALINESCU, F.O.I 98.

[Pl.-tive.]

- N.din fr. appellatif.

APHELIPISĂLA s.f. (învechit) Desnădăjduire, disperare. Ca-i apelpisala asta pe tine ?

- Derivat dela apelpisi cu suf. -eală.

APHELIPISI vb.IV. T r a n s. (= f a c t.) A aduce la disperare, a face pe cineva să desnădăjduiască. M'ai apelpisit de tot. / R e f l. A ajunge la disperare, a desnădăjdui. Prez. ind. apelpisesc. / S i : apilpisi vb.IV. CADE.]

- Din grec.

(sor.

"désespérer, faire désespérer".

APHELIPISIE s.f. (învechit, rar) = apelpisală. Apelpisia câteodată inimile îmbărbătează. CANTEMIR, IST.80. În starea de apelpisie, în care mă aflu, dau foc bisericii. FILIMON, C-II 628. N'o lăsa sângură... mă tem să nu cadă în apelpisie. ALECSANDRI, T.1278. (Glosar).

- Din n.grec,

APHELIPISIT, -A adj. 1. Adus la disperare (momentană), scos din sărite. Mița (apelpisită): "Nu mai voiu să știu de nimic... Să vie oricine... voiu scandal... voiu să mor!" CARAGIALE, T.II 110. / Iesit din minți, zmintit, nebun, turbat. Apilpisit al naibei, Si nostim Beizadea, Cu ajutorul babei, El s'o răpească vrea. I.NEGRIZZI, IV 511. / (S u b s t a n t i v a t) De-i face un pas mai mult trag răpătul, să vie slugile, și te leg butuc, ca pe un apelpisit. ALECSANDRI, ap.HEM.1299.

2. F i g. Extraordinar, afară din cale, neobișnuit,

exceptional, turbat ( ). Ce tutun bun se vindea în București, ce vinuri apslpitate ! TDRG.

- Participiul lui apelpisi cu valoare de adjectiv.

APENDICE s.n. și m. l. Parte care ține de o altă, pe care o completează și a cărei prelungire este. Potiru... uneori gol, alte ori îmbrăcat pre din afară cu apendice alterne". C. NEGRUZZI, I 103. Embriou... fără apendice cotiledonic. GRK-CHESCU, FL.8. Acest apendice al șirei spinărei [coada] are și el o însemnătate etică în natură. ODOBŢESCU, III 43. / F 1 g. Critica franceză de astăzi... este un apendice pernicios al unei literaturi putrezite. VITNŢR, CR.120. Bolșevicii... vedeau în Dumă un apendice neputincios al țarismului. I.P.C.(b). 121, cf. 272. Fără un astfel de partid [marxist-leninist] clasa muncitoare ar fi fost condamnată să joace rolul de apendice al burgheziei. CONTEMPORANUL, S.II, 1948, nr. 105, 1/1. / (Anat.) Apendice (vernicular sau ileo-cecal) = mică porțiune de tub intestinal infundată ca un sac, aflată pe partea inferioară a cecumului. Inflamarea apendicelui constituie boala numită apendicită.

2. Anexă, supliment, adaos (la sfârșitul unei cărți) Wngel... în apendicea... cea despre începutul Valahilor..., la comentatia cea despre expedițiile lui Traian... zice... P.MA-IORŢ IST. 31/20.

[Accentuat și (mai ales ad.l. după fr.) appendice. / Pl. - pendice și - pendici. / Și : (învechit) apendice s.f., apandix s.n.]

- N. din fr. appendice, lat. appendix, -icem.

APENDICITĂ s.f. (Pat.) (Boală cauzată de)inflamarea
apendicelui (vernicular). [Pl.-cite.]

- N.din fr. appendicite.

APENDICUL s.n. Diminutiv al lui apendice. [Pl.-dicule.]

- N.din fr. appendicule.

APENDICULAR, -A adj. De forma unui apendice ; care ține
de un apendice. Membre apendiculare numite cotiledoane. GRĂ-
CĂȘCU, Fl.4.

-N.din fr. appendiculaires.

APENDICULAT, -A adj. Înzestrat cu unul sau mai multe a-
pendice ; făcute (sau croite) în formă de apendice. Filamen-
tele staminelor... sunt ... puțin apendiculate. GRĂCĂȘCU, FL.
66.

- Derivat dela apendicul cu suf.-part.-at (după fr.
appendicule).

APENDIX s.n. v. apendice.

APŢPSIC, -A adj. (Si s u b s t a n t i v a t) (Med.)
(Persoană) bolnavă de apepsie. [Pl.-pepsiei, -pepsice.]

- N.din fr. apepsique.

APŢIPSIN s.f. (Med.) Mistuire rea, grea, digestie defectuoasă. [Pl.-sil.]

- N.din fr. apepsie.

APŢRŢPA vb.I. v. apercepe.

APŢRŢŢ vb.III. 1. (Fil.) (Învechit) R e f l. (Despre suflet, în metafizică) A se cunoaşte, a se prinde imediat prin conştiinţă.

2. (Psih.) T r a n s. A percepe şi asimila (fenomene sufleteşti nouă) în mod dependent de experienţa individuală anterioară.

[Prez.ind. apercep. / Si : (Rar, Tran. ilv.) apercepa vb.I.]

- N.din germ. apperzipieren.

APŢRŢŢŢ s.f. Faptul de a a percepe.

- Abstarct verbal al lui apercepe.

APŢRŢŢIBIL,-Ă adj. Care poate fi a perceput.

- N.din fr. aperceptible.

APŢRŢŢIBILITĂŢ s.f. 1. Calitatea de a fi a perceputibil.

2. Facultatea de a a percepe; ~~aperceptibilitate~~. a perceputivitate.

- N.din fr. aperceptibilité.